

âhenk

FİKİR KÜLTÜR EDEBİYAT DERGİSİ

Aralık 2012

39

www.ahenkdergisi.com

âhenk
39
Aralık
2012

Editör

Kayıp Sözcükler
Editör

Deneme

Kerahat - Bahri Akçoral
Seslerin En Çirkini - Atilla Gagavuz

İnceleme

Diller, Nehirler, Kùltürler-
M. Cahid Hocoaoğlu
Kafkas Yollarında -
Mehmet Harputlu

Şiir

Göçen Var - Artunç İskender
Mizan - B. Nuri Demircan
William Shakespeare - Sonnet XVIII
Tercüme: *Bicâhi Esgici*

Hikâye

Meddah Hikâyeleri III Padişahımız
Efendimiz - Coşkun Yüksel

Mesnevi Sohbetleri

Beş Duyu İle Yetinmek - M. Sait Karaçorlu

Masal

Derviş ile Melik - Laedri

Şiir Defteri

Şükrolsun - Fazıl Hüsnü Dağlarca

Nesir Defteri

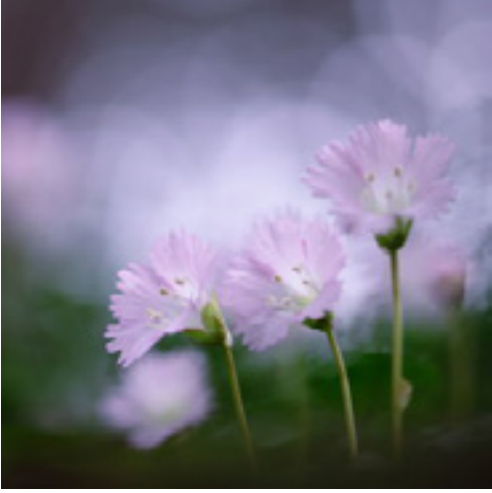
Otlakçı - Memduh Şevket Esendal

Portreler

Çağın Dervişi Orhan İzgi - Atilla Gagavuz

Kayıp Sözcükler

Geçenlerde “idbar” kelimesinin peşine düştük. İlk ağızda baht, talih anlamını çağrıştıran ‘ikbal’in zıddı olduğuna göre bahtsızlık, talihsizlik gibi bir anlama geleceği malum idi. Ancak geçtiği mısra itibarıyla bu kadarı yeterli olmuyordu. Çaresiz, aramaya başladık. Her şey zıddıyla kaim olduğundan önce ikbal kelimesine bakmak gerekiyordu.

Birkaç sözlük birden karıştırılınca İkbalin tahminlerden çok daha fazla anlama geldiği gördük.

1.)Birine doğru dönme. 2.) Baht, talih. 3.) İşlerin yolunda gitmesi; bahtlı, saadetli, mutlu olma. 4.) Arzu, istek. 5.)Sarayın haremde Padişahın eşi, gözdesi olmaya namzet cariye. 6.)Bir şeye yönelmek. 7.)Teveccüh etmek. 8.)Reddetmeyip kabul etmek. 9.)Bir şeyi birinin önüne götürmek. 10.)Baht açıklığı. 11.)Talih, refah. 12.)İstemek. 13.)Talih açıklığı. 14.)Baht uyanıklığı. 15.)Yüksek bir mevkie erişme. 16.)Yüz çevirme, bakma.

Bu birkaç sözlükte, ikbalin zıddı olan “idbar” için de birden fazla anlam vardı:

1.)Talihsizlik. 2.)Bahtsızlık. 3.)Düşkünlük. 4.)İşlerin ters gitmesi. 5.)Geriye gitmek. 6.)Geri dönmek. 7.)Bir gezegenin diğer on iki burcun tertibine zıt olarak hareketi (Asıl tertibe göre gitmesine de ikbal denir). 8.)Talih ters dönmesi. 9.)Kadersizlik.10.)Düşkünlük.

“İdbar” kelimesinin sözlüklerde kayıtlı bu kadar çok anlamı içinde kelimenin, Mesnevi’nin ikinci cildinin 152. Beytinde geçtiği şekline bir açıklama çıkmıyordu. Beytin Farsça orijinal hâli şöyleydi; “güft Hak idbar-ker idbar cüst / ğar ruyend cezay-i keşt üst”

Bu mısraları Nahifi şöyle çevirmişti; “Hak didi müdbir ider idbarı kâr / har olur ana cezay-ı keşt-zar” (Mesnevi-i Şerhi, Manzum Nahifi Tercümesi, Amil Çelebioğlu, İstanbul, 1967; Sönmez Neşriyat, C.2,8)

Amil Çelebioğlu’nun Nahifi tercümesine yaptığı sadeleştirme ise şöyleydi; “Hak buyurdu ki düşkün düşkünlüğünü arar, diken ekenin karşılığı diken olur”

Tahirü’l Mevlevi şerhindeki açıklama “Cenabı Hak buyurdu ki; eğer bedbahtlık idbar arıyorsa, o arayana batacak diken onun ektiği tohumun cezasıdır” şeklindeydi. (Şerh-i Mesnevi, Tahirü’l-Mevlevi, Şamil Yayınevi, İstanbul, C.6, 56)

Arayışımız bugüne en yakın eser olan Şefik Can tercümesine ulaştı. Şefik Can'ın söyledikleri ise şunlardı. "Herkes kendi kaderini izler, mutluluğunu kaybetmiş kişi mutluluğu değil de mutsuzluğu ararsa, o isteğinde şaşırarak, başkalarının yolunda ektiği dikenin kendi ayağına battığını görür" (Mesnevi Tercümesi, Şefik Can, Ötüken yayınları, 2002, İstanbul, C.1-2, 270)

Görüldüğü üzere "idbar"a düşeni, suçlu gibi gösteren, kendisi gibi olanı arar diye devam eden dizeyi açıklayacak veya anlamayı kolaylaştıracak hiçbir vuzuh bulunamadı. Bulunamazdı çünkü baht, talih, işlerin yolunda gitmesi gibi insanın kendi dışında gelişen şartlardan, insanın kendisini sorumlu tutmayı kabul etmeyi kolaylaştıracak hiçbir anlam yoktu. Ama idbar kelimesini "düşkün" kelimesiyle karşılamak ve fakat bu düşkünlüğü fakir düşmek değil de kendi tercihlerinden dolayı itibarsızlaşmak, dışlanmak, toplum dışına itilmiş olmak şeklinde anlamak mısraa aranan vuzuhu getiriyordu.

İkbal bugünün değerler sistemi içinde mevki makam sahibi olmak, öne çıkmak, ileri gitmek, talihinin yaver gitmesi gibi anlamların hiçbirleriyle örtüşmüyor. Bugünün değerler sisteminde bu kelimenin kullanılmaması tabiidir. Yerine kullanılan "statü" veya "kariyer" veya benzeri kelimelerle ikbalin içerdiği anlam örtüşmez. İkbal kelimesinde, toplumun itibar ettiği değerlere daha fazla sahip olmayı intaç eden bir taraf var. Kişi herkesten daha cömert, daha bilgili, daha cesur, daha çalışkan, daha yetenekli, daha fedakâr olduğu için ona itibar edilmiş, o da ikbale ermiştir. Yani ikbal de ahlaki bir boyut vardır, olmak zorundadır. Statü, kariyer veya mevki ya da makam gibi kelimeler ahlaki bir değeri ihtiva etmez. Toplumun değer yargılarını paylaşmadığı hâlde statü, kariyer, mevki, makam sahibi olmuş kimseler olabilir. Ama bunlar ikbal sahibi değildir. İkbalin içindeki itibardan mahrumdurlar. Bu yüzden zengin olduğu halde itibarsız, mevki makam sahibi olduğu halde itibarsız, üstün yetenekleri olduğu halde itibarsız insanlar etrafımızda cirit atabilmektedir. Toplumun genelinden daha fazla şeye sahip olmalarına rağmen saygıdeğer değillerdir.

Sadece kuralların dünya hayatına odaklandığını zannetmemiz ne yaman yanılığ! Sözcükler de değişiyor, sekülerleşiyor. O yüzden de kayboluyorlar.

"Sen bir fikir, bir düşüncesin. Geri kalan kemik, kıl, ey oğul" diyen sese kulak verirsek, bizi en çok biz yapan şeyin kelimeler olduğu aklımıza gelecek, kendimiz olamayışımızın en önemli sebebinin, kelimelerimizi kaybetmemiz olduğunun farkına varacağız.

Bu sayımızda da; M. Cahid Hocaoğlu'nun Diller, Kültürler ve Nehirler başlıklı yazısında, Şiir Defteri bölümünde; Fazıl Hüsnü Dağlarca'nın Şükrolsun başlıklı şiirinde, Nesir Defteri Bölümünde, Memduh Şevket Esendal'ın Otlakçı adlı hikâyesinde kayıp kelimelerimizin izini sürmeye çalışıyoruz.

Sağlık ve esenlik dileklerimizle

Editör

Göçen Var

*Mahallede göçen var kurulmuş beyaz çadır
Ve beyaz sandalyeler dizilmiş sokak boyu
“Hoş adamdı, iyiydi, pek mülayimdi huyu;
Kimseyi incitmezdi, tanırdı gönül hatır”*

*Evlatları koşuşmuş uzak uzak yerlerden
Gözler kızarmış yaştan, kara gözlük takılmış
Ne feryat var ne figan ne de ağıt yakılmış
Sade mevlüt sadası duyuluyor her yerden*

*Ev halkını sabaha kim uyaracak artık
Camlardan taşmayacak artık aşır sesleri
İmama müezzine vekâlet de yok artık
Boş kalacak bu evde ev reisinin yeri*

*Ne bodrumdan ustalık sesi gelecek artık
Ne çekiç ne testere ne de kendi sesi var
Ne kimse kendisine ne kendi kimseye yar
Ne tövbe ne de dua edebilecek artık*

*Oysa hayat ne güzel bu yaşlı hava neden
Kim getirdi buraya acaba bu tabutu
Gülüşler yükseliyor şimdiden komşu evden
Söyleyen olmadı mı “bu da geçecek yahu”*

Artunç İskender

Mesnevi Sohbetleri

Beş Duyu İle Yetinmek

Ey Süvari! His yolu eşeklerin yoludur

Sakin eşeklere karışma insanlığından utan!"

“His yolu” insanın bilgi kaynaklarının en alt katmanı olan beş duyuyu ifade etmektedir. Beş duyu insan ve diğer canlılar arasında müşterek olduğu için “eşeklerin yolu” olarak nitelendirilmektedir. Hatta diğer canlıların duyuları insanlardan daha gelişmiştir. Köpeklerin insan kulağının algılayamayacağı frekanstaki sesleri duyabildiği, kartalların gözlerinin çok uzak mesafeden bile görebildiği bilinmektedir. Keza, koku alma, dokunarak cismin tüm özelliklerini belirleyebilme, tadarak yenilebilir nesnelere zararlı veya faydalı olduğunu anlayabilme gibi özelliklerin, hayvanlarda insanlardan daha gelişmiş olduğu malumdur. Beş duyu insan için tek bilgi kaynağı değildir. Hayvanlardan farklı olarak insanlar muhakeme –aklı kullanma- ile bilgi sahibi olurlar. Akıl beş duyudan farklı, ondan daha yukarıda bir konumda olan bilgi kaynağımızdır. Bu ikisi dışında bir üçüncü bilgi kaynağı daha vardır. Bu, insanın “ruh”, “gönül” “kalp” gibi isimler verilen manevi gücüdür.

Bilgi kaynaklarının bu üç katmanı aynı zamanda varlıkların katmanlarıyla ilgilidir. Somut varlıkları algılamak için beş duyu yeterlidir. Keza somut olan ama beş duyunun algı alanı içinde olmayan varlıkların bilgisine akıl ile ulaşılır. Somut olmayan varlıkların bilgisine ise hem beş duyu hem aklın katılımıyla beslenen “ruh” ile ulaşılır. “Ruh akıl ve ilimle dost olduğunda / Artık Türkçeyle Arapçayla işi olmaz” mısralarında, bu üçüncü katman olan bilginin (anlamaların) temel taşıyıcısı olan sözcüklere bile ihtiyaç kalmayacağı söylenmektedir.

Beş duyu ile yetinmek, aklın ve ruhun beslenmemesi, insanı bedeninin kalın duvarları içinde mahpus eder. Sadece yemek, içmek, sıcağın ve soğuktan korunmak gayesi gütmek, keyif aldığı şeylerden başka hiçbir şeyle ilgilenmemek, insanı hayvanlık derecesine düşürür. Çünkü işin özünde beş duyu bedenle alakalıdır. Bedenin ihtiyaçlarını gidermek için vardır. Bedenle sınırlıdır. Beş duyu ile gerçeğe ulaşmaz. Ötelerden haber alınmaz. Beş duyu ile ulaşılan varlık bilgisi sadece insanın hayatını devam ettirecek kadar işe yarar. Bu ise hayvanlarla müşterektir. İnsan olmak için öteye geçmek lazımdır.

“Bir başka beş duyu daha var bildiğin gibi değil / O beş duyu kırmızı altın bunun gibi bakır değil”

“Maşer yerinde kurulmuşsa pazarın / Altının yanında değeri olur mu bakırın”

İnsan içinde –manevi âleminde- bu beş duyudan başka yetenekler saklamaktadır. Göze ihtiyacı olmadan görebileceği, kulağa ihtiyacı olmaksızın duyabileceği deruni hassalara sahiptir. Bunlar o bilinen beş duyudan çok daha değerli çok daha önemlidir. Çünkü hakikate bunlarla ulaşılır. Bu âlem bir gün terk edilecek, yeniden yaratılma anında yani maşerde kâr ve zarar hesabına oturulacaktır. İşte orada bu beş duyunun ancak bakır değerinde olduğu görülecektir. Oysa deruni hassaları ona nispetle altın gibidir. “Altının yanında değeri olur mu bakırın” mısraında beş duyu ile edilen kârın hiç değil ama diğerine göre daha az değer ifade ettiği beyan edilmektedir.

“Bedenin hisleri, karanlığın kalın duvarlarında esir / Ruhun hisleri parlak güneşten beslenir”

Çünkü beş duyu bedenle sınırlıdır. Beş duyuyu çok da doğru sonuçlara götürmeyen beden besler. Bu yüzden beş duyu bilgi kaynağı olarak çok güvenilir değildir. Göz şaşabilir, kulak yanlış duyabilir. Beş duyunun karanlığın kalın duvarlarında esir olması hakikate uzaklığını ifade eder. Manevi âlemin hakikati bu âleme göre güneş gibidir. Bu âlem oraya göre karanlık duvarların arkasıdır. Ruh o büyük hakikat güneşinden beslenir. Duyular ona göre çok kısıtlıdır.

“Ey bu gaybi hissi gayb âleminde tutan /Musa’nın eli gibi olan gönlünü koynunda nurlandır”

Hazreti Musa’nın mucizelerinden bir tanesi parlayan eli idi. Elini koynuna sokar, çıkardığında teninin esmer rengi, zıddına beyaz bir ışıkla parlardı. O kadar parlar idi ki gece karanlığında onun nuruyla yolunu bulması mümkündü. Hazreti Musa’nın eli “Yedi Beyza” tabir edilirdi. “Musa’nın eli gibi olan gönlünü” mısraında insanın gönlü Yedi Beyza’ya teşbih edilmekte ve bu teşbih her ikisinin de insanın koynunda “beyazlaşacağı” noktasından yapılmaktadır. Koynundaki gönlünü arındırırsan nurlanır, onun parıltısı karanlıklar içinde sana yol gösterir denmektedir.

“Ey marifet güneşi sıfatı olan /Gökteki güneş ona nispetle zerre gibidir”

Kâinatta esas olan zulmettir. Karanlık içindeki kâinatı aydınlatan güneştir. Eğer güneş olmasa sürekli bir karanlık içinde olacaktık. İnsan algısı her ne kadar doğal seyri içinde bunun aksi olduğu yanılığında ise de her sabah güneşin doğuşu başlı başına bir mucizedir. Güneşin nuru bize görmediklerimizi gösterir, bilmediklerimizi öğretir. Görmek ve bilmek de varlıklar gibi katmanlar hâlinededir. “Şeriat – Tarikat – Marifet – Hakikat” basamaklarında “marifet” beş duyumuzla algıladığımız güneşten daha büyüktür. Öyle büyüktür ki “Gökteki güneş ona nispetle zerre gibidir” Çünkü onun ulaştırdığı hakikat, somut varlıkların bilgisine nispetle öyle büyük, öyle tasavvuru mümkün olmayandır.

Bizim tasavvurumuz beş duyumuzla algıladığımız kadarıyla sınırlıdır. Bu yüzden haberi gelen o büyük hakikati gerektiği gibi anlamaktan aciziz. Çoğu zaman çelişkiler içinde kalırız. Çelişki içinde kalışımız o âleme ait değil bizim algımızın sınırlı oluşundandır. İşte bu yüzden beş duyu ile yetinmek eşeklik yoluna giriş ve ona razı oluruz.

“Bazen güneş bazen derya oluruz / Gâh Kaf Dağı gâh Anka kuşuyuz”

“Ne o ne bu zatna nispet edilmez / Ne vehim ne zan seni anlamaz”

“Ruh akıl ve ilimle dost olduğunda / Artık Türkçeyle Arapçayla işi olmaz”

Varlıkların derecelenmesinde yapılan tanımlardan biri, “mahiyeti malum, hakikati meçhul varlıklar” “hakikati malum, mahiyeti meçhul varlıklar” şeklindedir. “Kaf Dağı” ve “Anka Kuşu” birinci kategoriye örnektir. Bunların hakikati malum mahiyeti meçhuldür. Kaf Dağı dünyada olan ve dünyadan büyük olan efsanevi bir dağdır. Keza Anka Kuşu da oraya gidebilecek cesamette bir kuştur. Güneş veya derya olmak, Kaf Dağı veya Anka kuşu olmak, hakikati bilinen ama mahiyeti algılanamayandır. Çünkü insan akli ve tahayyülü tasavvurunun sınırları dışındadır. Ona ulaşmak için bu dünyaya, bedene, maddi varlığa ait bütün tanım ve tariflerden vazgeçmek lazımdır. Bunun yolu ise beş duyuya hapsolmaktan kurtulmak, insan bilincini özgürlüğe kavuşturmadır. İşte o zaman lafızlara ihtiyaç kalmayacaktır. Sessiz ve sözsüz bir dil kazanılacak anlamlara o dil ile ulaşılabilecektir.

“Ey suretleri yaratan zat-ı pak! / Muvahhit de müşebbih de hayran sana”

“Bazen müşebbih tevhit ehlidir / Tevhit ehli bazen tehdit edilir”

“Muvahhit” terim olarak; tevhit ehli Allah’ı şirkten ve teşbihten tenzih ederek iman etmeyi başaran insan demektir. İman da esas olan bu mertebedir. Çünkü her insan bir şekilde yaratıcısına ulaşır. İman etmek doğru olarak iman etmeyi gerektirir. O tektir, eşsiz ve benzersizdir. Zamandan, mekândan, cisimden, tariften, tasvirde münezzehtir. Onun teklifine halel getirecek bir tasavvur şirk –ona ortak koşmak- olur. Ayeti kerimelerin ve hadisi şeriflerin sınırlarına riayet edilerek teşekkül etmiş iman ehline “muvahhit” denir. Onu bu sınırların dışına taşarak, aklının ve algısının aczine mağlup olup da yaratılmış herhangi bir varlığa benzetenler, mesela Allah’ın eli vardır, yürümesi vardır, cismi vardır diyenler- ise “müşebbihe” denir. İnsan ister müşebbihe ister muvahhit olsun sonuçta ona hayrandır, onun büyüklüğüne karşı boyun eğmiştir. Kaldı ki bu meselenin sınırları yazılı tariflerle veya dışarıdan bir ölçme biçimi ile de tayin ve tespit edilemez. Muvahhit öyle bir hata yapar ki, müşebbihden daha çok cezayı hak eder. Bununla tehdit edilir. Müşebbih tasavvurundaki noksana ve hataya rağmen öyle muhabbet besler ki, muvahhitten daha muvahhit olabilir. Çünkü o bütün bu tariflerin, tasvirlerin, tabirlerin ötesindedir.

“Gâh mestane olur da Ebul-Hasan der / “Gâh Ey Yaşı küçük, bedeni taze! Diye seslenir”

“Gâh kendi nakşını viran eder / Böylece sevgiliyi her şeyden tenzih eder”

Onun tabir, tasvir ve tariflerin ötesinde oluşunu hisseden insanı kâmiller kendilerini kaybederler. Cezbeye düşerler. Adeta ötelere gelen mesaj, onları bilindik bütün tabiat kanunlarının dışına çıkarır. Mesela, kendi etraflarında dönmeye başlarlar. O dönüş kendilerinden vazgeçiş mertebesine çıktı mı ayakları yerden kesilir. Özgür kalan bilincin peşine düşen beden maddi olmaktan çıkar, manaya dönüşür. Beden ruh olur. O insanların hayranlığı mestanelik –kendini kaybediş- verir. Ne söyleyeceğini bilemez. Bir bakarsın “Ey Hasan’ın babası” demiş, bir bakarsın “Ey küçük yaşlı, taze bedenli” diye seslenmiş.

Bu hitaplar Hazreti Mevlana’nın manevi evladı Hüsamet’in’dir. Hallaca ait Arapça bir şiirin bir mısraını tekrar etmektedir. “Ya sağires-sinni ve ya ratibel-beden” İşte bu mestane oluşun ileri merhalesi kendi suretini yıkabilmektir. “Kendi nakşını viran etmek” mısraı onun aşk ve muhabbetiyle düşülen cezbe, bedeninden vazgeçip onda yok olmayı ifade eder. İşte o zaman gerçekten tenzih etmiş gerçekten tevhit ehli olmuş olur.

“His gözüyle görmek mutezile yoludur / Akıl gözü ise Sünniliktir, visale ermdir”

“Hislerinin maskarası olan muteziledir / Sünni gibi görünse de dalalettedir”

“Hissi geçemeyen muteziledir bunu bil / Gerçi Sünni’yim der amma ki değil”

“Hislerinle sınırlı kalmamaktır Sünnilik / Ruh ve akıl gözüyle görenler görüş sahibidir”

Kendi nakşını viran edip visale erebilmek için beş duyu ile yetinmeyi bırakmak gerekir. Dünya gözünü aşip akıl gözüyle görebilmektir esas olan. Mutezile ve Ehli Sünnet mezheplerini de böyle anlamak gerekir. Yoksa kayıtlı tarifler üzerinden kendini tanımlamak yanıltıcı olur. Ben Sünni’yim demek veya ben Mutezileden değilim demek çok bir şey ifade etmez. Asıl beş duyun ile yetiniyor musun yoksa onu aşmak için bir çaba içinde misin? Ona bakmak lazım. Eğer beş duyunu aşmak için bir çaba içinde değilsen, sadece maddi âlemin içine kendini hapsetmişsen, varlıklarla kurduğun ilişki, karnını doyurmak, şehvetini gidermek, keyif ve haz almak, böbürlenmek, mal sahibi olmak, güçlü olmak düzeyinde ise ben Ehli Sünnet mezhebindenim, doğru yoldayım, Mutezile değilim demenin hiçbir anlamı yoktur. Gerçekte Mutezile olan sensin.

Mutezile mezhebi, insan iradesini yok sayan Cebriye mezhebine karşı olarak ortaya çıkmıştır. Kuran ayetlerini akıl çerçevesinde yorumlayan metotlarına bağlı olarak insan iradesini mutlak kabul etmişlerdir. “Kul Kendi fiilinin yaratıcısıdır” “Allah cüzziyatı yaratmaz” “Allah adildir o yüzden kötülere ceza iyilere mükâfat vermek ona vaciptir” “Kuran mahlûktur, Allah’ın kelamı denmesi onun ezeli ve ebedi saymak olduğu için şirkdir” gibi temel görüşlerine “usul-i hamse” (beş esas) denir. İki yüz yıl kadar hâkimiyet kurmuşlar, siyasi iktidarın eliyle kendileri gibi düşünmeyenlere zulüm ve işkence uygulamışlar daha sonra tarih sahnesinden çekilmişlerdir. Ancak köklü fikirlerinin birçoğu bugüne kadar taşınmıştır. Akılcı oldukları için batılı düşünce tarzının etkisinde kalanlar günümüzde de onların yöntemlerine başvurmaktadır. Hâliyle akli aşmayı teklif eden tasavvufu birçok yönden çelişir hatta çatışır. Ehli Sünnet ise insan iradesini yok sayan hatta bunu insanın hiçbir sorumluluğu yoktur derecesine götüren cebriye ile mutezile arasında bir orta yoldur. “Maturidilik” ve “Eş’airilik” gibi iki ana kaynaktan gelir.

“Hayvani his şevketli şahı görebilseydi / Öküz de eşek de görürdü o hazreti”

“Eğer sende o hususi his olmayaydı / Hayvan hissi değil hissin diğeri”

“Âdemoğlu histe müşterek ise neden daha yüce olsun? / Nasıl hayvanla ortak bir hisle sırra mahrem olsun?”

“Onun sureti vardır veya yoktur demek / Suret ehlini şek içinde bırakıp mağlup etmektir”

“Onun sureti var mı yoksa sureti yok mu bahsi bil ki / Suretten kurtulanlar içindir kabukta kalanlar için değil”

“Kör isen körlere teklif yoktur yok kör değilsen / Sabır darlıktan kurtuluşun anahtarıdır”

“Sabır gözden perdeyi bertaraf eder / Göğsü açar da kıymet ve şeref sahibi eder”

Bu bölümdeki mısralar konuyu başlangıç noktasına geri döndüren mısralardır. Beş duyu ile yetinmenin insanlıktan uzaklaşma olduğuna işaret edilmekte, insan olmanın farkının ancak bu beş duyu aşma çabasıyla ortaya çıkacağı söylenmektedir. Beş duyu ile hakikat bulunabilse öküzler ve eşekler de hakikate ulaşabilirdi, senin bunlardan hiçbir üstünlüğün kalmazdı ifadeleri sert bir analogidir. Çıkış yolu ise “sabır” terimiyle gösterilmektedir. Bu bir merteye yükselişidir. Birdenbire ve kolayca olmaz. Bir üst mertebeye göre bir alt merteye “ferec-sıkıntı, bela, musibet”tir. Sabır ise bunlardan kurtuluşun yegâne anahtarıdır.

Mehmet Sait Karaçorlu

Diller ve kùltürler nehirlerle benzetilir. Üçünün de kaynakları vardır, kolları vardır, uzun maceraları vardır; kendi hallerinde, tabii kanunlara tâbi olarak yaşarlar ve gelişirler. Tamamen kendi hallerine bırakmak verimlerini düşürebilir ama, eğer mutlaka gerekiyorsa, müdahalelerin çok dikkatli ve akıllıca yapılması gerekir. Aksi halde sonuç felaket olabilir.

Çok uzaklardan, bilinmez, bilinemez yerlerden akar gelirler. Bir sonsuzluktan geliyor başka bir sonsuzluğa gidiyormuş gibi durmadan, dinlenmeden, gürül gürül akar giderler. Hangi yüce dağların tepelerinden, yamaçlarından, hangi pınarlardan beslenirler; hangi yeraltı sularına kol verir, hangilerinden alırlar, kimse bilmez. Sanki geldikleri yer o kadar uzaktır ki, insan nehir boyunca yukarı doğru yolculuğa çıksa başlangıcına ulaşmaya ömrü yetmez gibi gelir. Zaten nehirlerin bir tek başlangıç noktası olmaz.

Coğrafya, jeoloji gibi bilimler nehirlerin yapısını, kaynakları ve kollarıyla keşfedebilir. Buna karşılık bütünyle soyut varlıklar olduklarından dillerin ve kùltürlerin kaynakları fiziksel yöntemlerle bilinemez; tarihin derinliklerinde kalmış, belgelenemeyen konular ancak tahmin edilebilir. Bu sebeple kùltürlerin ve özellikle dillerin kaynakları hakkında insan eliyle üretilen-türetilen bilgiler teoriden öte değer taşımaz.

Nehirlerden faydalananlar şunu iyi bilirler: "bu nehrin suyu temizdir, tatlıdır; içmek de dâhil her türlü su ihtiyacı buradan sağla nabilir". Bu sebeple şuna da çok dikkat ederler: "bizden sonra da bu nehirden faydalananlar olacaktır, öyleyse bize kadar nasıl temiz geldiyse bizden sonraya da öyle gitmeli. Aman ha, içine yabancı bir şeyler kaçırıp da kirletmiyelim. Ayrıca yolunu falan değiştirip de gideceği yerlere kayıpsız gitmesine mani olmayalım".

Ne var ki insanoğlunun kendi fanidir ama hırsı sonsuzdur. Gün gelir, birileri çıkar : "bu su böyle akar, siz de böyle bakar ?" diye o nehrin suyu gibi saf ve temiz insanları ifsad eder, saptırırlar. Nehrin yoluna arklar, kanallar açar, hatta yatağını değiştirip tabii yoluna gitmesine mani olurlar. Sonrakilerin de bu nehir üzerinde kendileri kadar hak sahibi olduğunu düşünmezler, önemsemezler. Öncekilerin bu nehri kendilerine emanet verdiğini, kendilerinin de sonrakilere gene emanet olarak aktarması gerektiğini ya görmezden gelirler, ya da umursamazlar. Hoyratça israf eder, kirletir, yok ederler.

Sonunda daha başka birileri gelir nehrin önüne öyle büyük duvarlar örer ki nehir artık akamaz, gürleyemez olur. Duvarın arkasında biriken suyun önemli bir kısmı enerjisinden yararlanıldıktan sonra geri bırakılır belki. Bir kısmı da kanallarla tarlalara, bahçelere akıtılır. Akıtılmasını mı, o kurak topraklar suya doyup bereket saçmasını mı? Buna kim razı olabilir, doğru, hesaplı ve adaletli yapıldığı sürece?

O nehir bu gadre uğramadan evvelki durumuna belki binlerce, belki onbinlerce yılda gelmiştir. Geçtiği yerlere "kanyon" denilen çok derin vadiler açan nehirler vardır; suyun aşındırmasıyla o derin vadi acaba ne kadar zamanda açılır? Bir de batıp çıkan nehirler vardır. Bakarsınız bir yerde yer altına iner, çok uzaklarda bir yerlerde tekrar gün ışığına çıkar. Bütün bu oluşumlar mutlaka çok uzun zaman gerektirir.

İşte o önüne devasa duvarlar örülen, aşılmaz setler çekilen nehirlerin suyunun bir kısmı da yer altına kaçar. Nerelere, hangi yönlere gider, bir daha yeryüzüne çıkar mı, çıkarsa nerde, ne zaman çıkar, gene kimse bilemez. Sonuçta nehir küçülür, bozulur, yozlaşır; kötü olan budur. Diller ve kültürler de aynen nehirler gibi, bin yılların ürünüdür. Kendi doğal mecrasında binlerce yıl akmış, batıp çıktığı, yatağını değiştirdiği de olmuştur belki ama, sonunda bir dengeye kavuşmuş, bir düzene girmiştir elbet. Aslında bir nehir için nasıl durağanlık sözkonusu değilse, diller ve kültürler de durmadan değişir, gelişir. Nehir bir göle veya denize ulaştınca durgunlaşmış gibi görünse de hareket belki yüzeyde belki derinde durmadan devam eder. Değişen sadece nehir gibi akmanın yerini sessiz akıntıların almış olmasıdır. Nehirlerin kendince akışını bazen nasıl bir deprem bozabilirse, dillerin ve kültürlerin akışını da savaşlar bozabilir, hatta yok edip gömebilir.

Ama dedik ya, kaynakları kurutulmadıkça bir nehir asla ölmez, akıp gittiği görünmese bile o aşağılarda bir yerlerde parçalar halinde de olsa mutlaka akıyordur. İşte o parçalardan birinin önünde bir gün bir yol açılır ve hiç umulmadık bir yerden ortaya çıkiverir. Suyun gün ışığına ihtiyacı yoktur ama, insan oğlunun suya ihtiyacı vardır. İşte bu çıkış suyun kendisi için değil, olsa olsa insan için bir ortaya çıkıştır. Adeta su, yaratılış sebebinin insana hizmet olduğunu bilmekte, hizmete koşmaktadır. Bazen da bir Ferhat çıkar, külüngünü vurduğu gibi en sert kayaları parçalar, dağları deler ve suyu, o hayat kaynağını gün yüzüne çıkarır. Böyle durumlar seyrek de olsa kültür hayatında da görülür. Bir gün bir kahraman çıkar; kendini dünyanın pespaye akışına; pisliğe, kokuşmuşluğa, aşağılık toplulukların aşağılık zevklerine kaptırmış karanlık bir kültür hayatının en umulmadık yerinde bir ışık yakiverir, bir fidan filizlendirir, bir su gözesi açar. Elbette bu bir kahramanlıktır. Çünkü karanlıkta yaşayan yarasalar ışıktan nefret ederler. Böyle bir nefreti celbedeceğini bile bile bir meşale tutuşturmak kahramanlık değil de nedir? Karanlığın ışığa karşı en büyük silahı umursamazlıktır. Ama kahramanlık umursanmak gerektirmez ki.

İşte "Harput Hikâyeleri", böyle bir kahramanlığın ürünü. Tıpkı üzerinde yaşadığı Ahenk Dergisi gibi; kendini kendi mefkûresine adanmış, alkış beklemeden, beğeni beklemeden, anlaşılacak bile beklemeden; tepkisizliğe, umursamazlığa aldırmandan; hatta ortaya çıkmasa bile vaki olan, olabilecek olan tepkileri, karşı çıkışları, beğenmezlikleri, dudak bükmeleri dahi önemsemeyen kendi yoluna devam eden bir dil, kültür ve edebiyat ürünü. "Harput Hikâyeleri", konulara, meselelere kendi açısından bakma eğiliminde ve alışkanlığında olanlardan kendi gerçeğini gizleme özelliğine sahip bir yazı dizisi. Sıradan insanlar için sıradan hikâyelerden ibaret; hatta sırf insanları güldürmek, neşelendirmek için yazılmış küçük, basit, güncel fıkraları gibi algılanabilecek kısa hikâyelerden oluşuyor. Bu hikâyeler öncelikle kendine özgü diliyle dikkat çekiyor. Bu dil, yöresinde halen de kısmen kullanılan, çok yoğun kullanılsa bile kolayca anlaşılabilen bir dil olmakla beraber yaklaşık 100 yıl öncesine ait bir kültür ve medeniyet dili. Evet, bir kültür ve medeniyet dili; çünkü yüzyıl önce var olan bir kültür ve medeniyet merkezinin dili. Yöresel dil, yani "lehce" veya "diyalekt", bir dilin farklı bölgelerde konuşulan kısmen farklı şekilleri anlamına gelir. Bu farklar o bölgelerin diğerlerinden coğrafi uzaklıkları sebebiyle aralarında fazla iletişim ve özellikle eğitim birliği bulunmadığı durumlarda oluşmakta ve genellikle bozulma, yozlaşma yönünde kendini göstermektedir. Oysa "Harputca" böyle değildir. Tam tersine ifade kabiliyetleri, kelime haznesinin ve kelime türetme imkânlarının genişliğiyle kendini gösteren önemli özelliklere sahiptir. Aslından

uzaklaşmakta olan dil ve lehcelerin tipik özellikleri; meselâ ünlü yuvarlanması, hece yutumu, ünlü-ünsüz yutumu, ünsüz yumuşaması görülmez. Her kelime kendi aslına uygun kullanılmakta, konuşulmakta ve yazılmaktadır. Burada "yazı" faktörü önemlidir. Dilleri, lehceleri bozanların eğitim seviyelerinin düşük oluşu dilin bozulmasında önemli bir etken olarak öne çıkmakta iken Harput'ta okuma yazma oranının yüksekliği haliyle kültür seviyesine yansımış ve dilin korunmasını sağlamıştır.

Aslında kanaatimizce bu dile "Harputca" denmesi de pek doğru değildir. Hikâyelerde geçen "Harputca" kelimelere dikkat edin. Yakın zamana kadar bizde yayınlanan sözlüklerde; özellikle sözlük alanında tekel olan resmi kurumun sözlüklerinde bu kelimeleri bulma şansınız zayıftır. Açın yüz yıl önceki sözlükleri, lugatları; hatta o yıllarda Avrupa'da yayınlanmış Türkçeden Fransızcaya, İngilizceye, Almancaya hatta Ruscaya sözlükleri açın. Bu gün Harputca'ya mahsus gibi görünen kelimelerin çoğunun o "eski" sözlüklerde yer aldığını göreceksiniz. Böyle sözlüklere erişme imkânınız yoksa Redhouse'un Türkçeden İngilizceye sözlüğünün aslına bakın; Şemsettin Sami'nin Kamus-i Türkî'sine, Kamus-i Fransevî'sine bakın; bu kelimelerin çoğunun buralarda yer aldığını göreceksiniz. Demek ki bu gün Harput'a özgü gibi görünen "dil" aslında "Has Türkçe" dir. Bu dil Harput'la sınırlı da değildir. Anadolu'nun birçok yerinde, özellikle Doğudaki lehce ve şivelere yakınlık, hatta uygunluk gösterir. Hele de Azerice ile gerek kelime hazinesi, gerek yapım-çekim ekleri, özellikle de vurgulamaları bakımından yakınlığı ve benzerliği hayret verici boyutlardadır. Bunun sebebi açıktır : "Has Türkçe" bir imparatorluk dilidir ve devlet zoruyla gadre uğratılmamış hali, o zamandan beri olagelen değişimler dışında hemen hemen aynıdır. Arap harfleriyle yazılmış Türkçe eski metinleri bugünkü alfabeyle ve dile aktarma işiyle uğraşanlar çok iyi bilirler ki; bu "Has Türkçe" diline aşına olanlar bu alanda çok daha hızlı ve verimli sonuçlar almaktadır. Gene erbabınca malûmdur: bugünkü alfabemiz "Has Türkçe" nin bütün seslerini karşılamaktan acizdir. Meselâ bu gün de dilimizde en az iki ayrı "k", üç ayrı "h", iki ayrı "e" sesi varken alfabemizde bunların her biri için yalnız birer harf vardır. Harput Hikâyelerinin yazarını ve bize ulaşıncaya kadar emeği geçenleri bir kere de şu sebeple kutlamak gerekiyor: bu alfabe zaafına rağmen zorlanmadan okuyabiliyoruz. Aşırıya gitmeden, aslına olabileceği kadar uygun yazılmış, kelimelerin bu günkü "asrî" okunuş ve yazılışlarının kullanılmasından titizlikle uzak durulmuş, "transkripsiyon", "transliterasyon" falan gibi okuyucuyu yormaktan başka bir işe yaramayan suni yollara başvurulmamıştır.

Kurgu:

"Harput Hikâyeleri"nin genel kurgusu basittir: tirad (monolog). Adı "Gafafların Hakkı" olan baş kişi tek başına konuşmaktadır. Zamanla, hikâyeler geliştikçe "Hakkı"nın önceki nesilden bir Harputlu, ama bir "has Harputlu" olduğunu, hitabettiği kişilerin de genellikle şimdiki nesilden gençler olduğunu öğreniriz. İlginçtir, yazar karşı konuşmaya, yani dinleyenlerin ne sorularına, ne itirazlarına hiç yer vermemiş, muhavere (diyalog) tekniğinin imkânlarını kullanmamış, adeta tenezzül etmemiştir. Buna rağmen "Hakkı"nın sözlerinden, karşı konuşmalar hemen, zorlanmadan, eksikliği hissedilmeden anlaşılmaktadır. Özeldir ise her hikâyeye kendine mahsus ayrı bir kurguya sahiptir. Hikâyenin mesajına göre bazen hızlı, bazen yavaş; her zaman akıcı, bazen duraklatıcı, bazen de tekrar okumaya zorlayan bir tempo ustalıklarla kurulmuş ve uygulanmıştır.

Üslûb:

"Üslûb-i beyan aynıyle insandır" diye bir söz vardır. "Harput Hikâyeleri" yazarının bir Harputlu olma ihtimali çok yüksek. Buna bakarak, okudukça, "eğer değerler eskisi gibi liyakate göre veriliyor olsaydı ve eğer her Harputlu böyleyse, hikâyeye – roman vadisinde başkalarına yer kalmazdı" diye düşünüyor insan. Üslûb adına ne kadar üst değer varsa bu yazı dizisinde hepsi mevcut. Sıkıyor, okutuyor, başlayınca bırakamıyorsunuz; hem güldürüyor, yerine göre hem de ağlatıyor. Hepsinin ötesinde düşündürüyor. Ayrıca her hikâyede ayrı ahlâk, edep ve terbiye noktaları, alınacak önemli dersler, ibretler var. Kısacası

her hikâye hisse alınacak bir kısma. Ahenk Dergisinin (pek de muntazam olmayan) yayın periyoduna bakarak yeni bir sayısını merakla bekliyorsanız başta gelen sebeplerden biri de muhtemelen “Harput Hikâyeleri” dir. Okuyanı bıktırarak, çileden çıkaracak kadar uzun, lüzumsuz teferruatla dolu yazılar vardır. Böyle yazanların da bir gerekçesi vardır : “etrafını cami, ağyarını mani olsun”. “Harput Hikâyeleri”nde bunu bulamazsınız. Neresini çıkarırsanız çıkarın, hikâye özünden bir şeyler kaybedecektir. Bir örnek olarak “Yarasa” hikâyesine bakabiliriz. Bu hikâyede şu sorular cevapsızdır :

- Üniversiteli çocuklar yarasa “uzman”ını nerden öğrenmişler?
- Gerçekten de Harput civarında öyle bir mağara var mı?
- Gerçekten bu mağarayı Vehdo’dan başka bilen yok mu?
- Vehdo çocukları mağaraya götürdü mü?
- Götürdüyse çocuklar yarasaları görüp inceleyebildi mi?
- Nasıl, ne kadar inceleyebildiler; lüzumu kadar bilgi toplayabildiler mi?

Bu liste uzatılabilir; diğer hikâyelerde de böyle bir çok cevapsız sorular bulunabilir. Bu teferruatın hikâyede bulunmayışının sebebi bellidir : hedefine kilitlenmiş hikâyenin mesajının oluşması için bunlara ve benzerlerine ihtiyaç yoktur. Yazar, teferruat girdabından uzak durmayı çok iyi bilmektedir. Aslında “etrafını cami, ağyarını mani” budur ama, bunu teferruat düşkünlerine anlatmak da zordur.

Tahkiye:

Konu, dil ve üslûbuyla genel okuyucu kitlesinin ilgi alanının dışında kalma başarısını gösteren bu hikâyeler, “tahkiye” yani hikâye etme sanatı bakımından da çağın genel idrak kabiliyetinin üstünde bir seviye sergilemektedir. Lütfen bu tesbit bir abartı olarak algılanmasın. Günümüzde herkes yazar, her yazar da her şey yazar durumdadır. Bu enflasyon tüketiciyi de etkilemiş, adeta sıfırlamıştır. Bu asimetrik dönüşüm ister istemez kaliteye de yansımıştır. Bu gün dilimizde “tahkiye” kelimesi yoktur; tamamen atılmış, yerine başka bir kelime de ikame edilmemiştir. Çünkü asıl atılan kelime değil, kavramdır. Bu şartlar altında bir Memduh Şevket Esendal, bir Sait Faik, bir Kemal Tahir ustalığını aratmayan bir tahkiye kabiliyetiyle karşılaşınca bunu başka türlü nasıl ifade edebilirsiniz?

Muhteva:

Yukarıda da yer yer bahsedildiği gibi “Harput Hikâyeleri” nin temel konusu “Eski Harput” tur. Ancak bunlar ne tarih, ne edebiyat, ne folklor, ne etnografya yazısıdır; böyle olmak yolunda bir iddiası da yoktur. Bütün bu alanlarda bize kıymetli bilgiler aktaran kısa hikâyelerden oluşan bir yazı dizisi, bir edebiyat ürünüdür. Bu hikâyelerin bir önemli özelliği de, bu kadar farklı dalın arasında bir de antoloji görevi üstlenmiş olmasıdır. “Gafafların Hakkı” fırsat buldukça değil, yeri geldikçe hem eski hem nisbeten yeni Harputlu yazar ve şairlerden örnekler vermekte, yer yer de kişilerin hayat hikâyelerinden kesitler aktarmaktadır. Özellikle eskileri; gazelleri, müstezatlari, kasideleri okudukça insan merak etmektedir: bu kadar kaliteli eserin edebiyat tarihi kitaplarında yer almayışının sebebi acaba ne olabilir ?

Netice:

Eğer benim gibi, eski kültür dünyamızı, eski dilimizi, eski ahlâk ve insanlık anlayışımızı; kısacası atalarımızın dünyasını anlamak, bunların hepsini değil ama en azından bir fikir sahibi olacak kadar kısmını öğrenmek istiyorsanız bu hikâyeleri okuyun. Özellikle de iyi, güzel, sağlam ve doyurucu; hele de akıcı ve kusursuz bir Türkçe ile yazılmış yazılar okumak gibi herkeste olmayan bir hevesiniz varsa mutlaka okuyun. Korkmayın,

M. Cahid Hocaoğlu

*Ey gönül gel in oradan
Duman tuta seni duman
Nasıl etsin de ulaşsın
Senden biraz çare uman*

*Lain düşmanına bir bak
Kibri etti onu helak
Gururlanmak bize yasak
Nemiz varsa hep Huda'dan*

*Kibirden gelir hiddet
Lâkin dengeye dikkat et
Tevazuun çoğu Zillet
Hem de nimete küfran*

*İltifata da ölçü bul
Şımarmasın uşak oğul
Zayıftır bilirsin kul
Böyle söylüyor Yezdan*

*Namerd köprüsünden geçme
Tefahür zehrini içme
Karayı kızılı seçme
Sonra şehrin olur talan*

*Hak hukuk nedir iyi bil
Zulme değil Hakka eğil
Düşmanlığı defterden sil
Bilinmez ki kimdir yaman*

*İltifata kulak verme
Sermayeni yere serme
Elin bağından gül derme
Hoş görürmü ya bahçıvan*

*Harama asla yanaşma
Her nizaya da bulaşma
Sakın ölçüyü şaşma
Elinden düşmesin mizan*

*Bilmez misin dünya yalan
Kanadın kadar havalan
Teni toprak sitr edince
Neye yarar geri kalan*

Behlül Nuri Demircan

Bundan epeyce –yaklaşık otuz beş yıl- önce eşeklerin cennete girip giremeyeceği tartışılmıştı.

Lafa böyle girince haklı olarak yazı pek ciddiyetiyle bağdaşmayacak gibi gelecektir. Fakat sorunun kökeninde; İran’da Şah’ın devrilmesi, İmam Humeyni’nin önderliğindeki İslam Devrimi, Resimli Kuran Tefsiri, bu tefsirdeki cennet tasviri resimler, o resimlerde cennette eşeğin resmedilmiş olması gibi bağlantılar zikredilirse öyle peşin hükümle mahkûm edilemeyecek kadar ciddi olduğu görülür. Ayrıca Üzeyir Peygamber’in konuyla alakası dile getirilecek olursa, ehemmiyetin artık şek ve şüphesi kalmaz. Ama mevzu bütün bunların hiç biri değil.

“Eşek cenneti” gibi nerden geldiği belirsiz bir tabirle hiç alakası yok. “Eşek Cennetini boylamak” deyimini ölmek anlamına kullananların; bunun öldükten sonraki hayata inanmayanlar tarafından uydurulma ihtimalini bir nebze düşüncelerinde fayda var. Adam eğer cenneti bu dünyada zannetme ahmaklığına duçar ise öldükten sonra gidilecek asıl cennete, eşek cenneti demiş olabilir.

Bu tartışmaların ne kadar anlamlı olduğu bir tarafa asıl mevzu eşek üzerine birkaç söz olduğuna göre eşeğin –en azından- cennete girme ihtimali olan bir hayvan olmasına- dikkatle eğilmek gerekiyor. Kaldı ki insanoğlunun birçok haksızlığı arasında eşeklere yaptığı haksızlığı da kayda geçirmek için bir diğer tarafı olmalı.

İnsanoğlunun en çok işine yarayan, en ucuz yoldan temin edebildiği ve yönetilmesi en kolay mahlûk eşektir. Yük taşınması, binek olarak kullanması açısından insanın en yakın yardımcısıdır. Buna rağmen insan; eğer eşeğin yemini, samanını, suyunu yeterli miktarda veya zamanında vermemişse onun hakkını yemiştir. Hele şiddet uygulamışsa, dövüp sövmüşse bu daha büyük bir haksızlıktır. Katır sahibi olmak için cebren atla çiftleştirilmesinin haksızlık olup olmadığı da tartışılmalıdır. Hepsini bir tarafa eşeği hep olumsuzlamaya örnek olarak zikretmesi yaptığı haksızlıkların en başta gelenidir.

Don Kişot’u zayıf ve yaşlı da olsa bir ata, uşağı Şansoy’u eşeğe bindiren Servantes’den başlamalı yargılamaya. Atın asalet, eşeğin sefalet simgesi olarak yerleşik bir imge hâline neden ve nasıl geldiği ayrıca sorgulanmalı. Neden“Aslan gibi” ifadesine sevinildiğini “eşek gibi” ifadesine kızıldığını sorgulamak biçiminde de olmamalı elbette bu sorgulama. Çünkü bunun gerçek bir sorgulama olmadığı, müptezel telmihleri olduğu herkesin malumdur.

Bir zamanlar, Hayvanları Sevenler Derneği Başkanı “ ‘Affedersiniz’ sözünü kaldırmadıkça hayvanlara gereken önemi ve değeri veremeyiz” gibisinden bir beyanatta bulunmuştu. Affedersiniz nerde kaldı, öncesinde sövgü olarak hayvanların kullanılmasından başlamak gerekmiyor mu? Eşek bu sövgü türünün en başta gelenidir. Hatta babasını da karıştırarak söyleneni, neredeyse herkesin dilinde denecek kadar yaygındır.

“Aslanım” “Tavşanım” “Civcivim” “Koçum” gibi, sonuna bir de iyelik eki getirerek hayvan adlarıyla sevgi gösterisinde bulunmanın hastalıklı bir tarafı olabilir. Zaten sahiplik iddiasını içinde barındırması açısından illetlidir. Ama doğrudan “eşek” “eşek gibi” “eşekleşme” “eşek misin” “eşeklik etme” gibi sövgü sözcüklerinde, buna muhatap olan insanın yaptığına bakılırsa, eşeklerin ciddi bir haksızlığa uğradığı ortaya çıkacaktır.

Anlayışsız, aptal, algısı kıt, ebleh bir insana “eşek” veya bunun türevi bir sözcükle sövmek, eşekten yaratılışından fazlasının beklendiğini gösterir. Oysa eşekteki bu özellikler ona değer katar. Mesela bir aslan kadar yırtıcı veya bir kaplan kadar baskın özelliklere sahip olsaydı kim bir eşeğin üstüne çocuğunu bindirip de tarlada çapa yapan babasına eklemek-soğan-ayran yollardı ki? Bir çocuk tarafından bile yönetilebiliyor olmak, kim olursa olsun sırtına binmesine izin vermek hiçbir canlı türünde rastlanmayacak bir davranış

özelliği değil midir? Ve bu ancak ebleh, algısı kıt, aptal olmakla mümkün değil midir? Eşekten eşeklikten fazlasını beklemek yerine, insanın insan olma özelliğini taşımasını sağlamak daha doğru olmaz mı?

Teşbih yoluyla gerçeğe ulaşma çabası olarak değerlendireceğimiz özdeyişlerde bile bu tuhaf sapmayı görürüz. Mesela “alçak eşek olma, herkes sırtına biner” öğüdü insanın isyan gücünü hatırlatmak yerine şirretlik aşısı kabilindedir. Şirret bir eşek, aslan veya kaplan gibi yırtıcı bir eşek kimin işine yarar Allah aşkına? Mesele sadece faydacılık değil denirse eyvallah bir itirazımız olmaz. Fakat şairlerin bile sivri dillerine muhatap olmaktan kurtulamayan eşeklere merhamet edesi geliyor insanın.

Ziya Paşa'nın “Bed asla hiç necabet verir mi üniforma / Zerdüz palan vursan eşek yine eşektir” dizeleri gelişiğüzel, herkes tarafından olur olmaz yerlerde tekrarlanır durur. Bundan kişiliğindeki çatlakları tekstil ürünleriyle doldurmaya çalışan marka tutkunları ne alınır, ne umurlarına gelir. Ama eşeklerin ne kadar alındığı hiç düşünülmez. Bir eşek dile gelse de Ziya Paşa'ya “Arkadaş kendiniz çalıp kendiniz dinliyorsunuz, sizden altın işlemeli palan isteyen oldu mu, ha semer ha eyer, sonuçta senin benim sırtıma binmene yarayacak, hangisi olduğu benim umurumda mı sanki?” diye sorsa Paşa'nın cevabı ne ola ki?

Şairi unutulmuş dizelerden bir tanesi de “katır kadı oldu eşek silahtar” şeklindedir. Mevki makamları liyakat yoksunu kişilerin işgal etmesine böyle mi tepki gösterilir? Hiçbir eşek ortaya çıkıp da “benim size çok hizmetim dokundu, bana bir rütbe verin, beni genel müdür yapın, beni müsteşar yapın” şeklinde bir talepte bulunmuş mudur? Meseleye neden adı karıştırılır ki?

Hepsi bir tarafa koskoca Mehmet Akif bile;

“Kurt uzaktan bakar dalgın görürmüş merkebi

Saldırmış ansızın yaydan boşanmış ok gibi

Lakin aşk olsun ki aldırılmaz da otlarmış eşek

Sanki tavşanmış gelen yahut kılıksız köstebek

Kâr sayarmış bir tutam fazla ot yutmayı

Hasmı derken çullanırmış yutmadan son lokmayı

Bu hakikattir bu şaşmaz bildiğin üsluba sok

Halimiz merkeple kurdun aynı asla farkı yok

Burnumuzdan tuttu düşman biz boğaz kaydındayız”

Mısrarlarıyla düşman işgaline uğramış bir ülkede ekmek derdine düşülmesini, karnını doyurmaktan başka derdi olmamayı eşek benzetmesi üzerinden kuruyor ya, pes! Demek gerekiyor bu kadarına da pes artık!

Yine Mehmet Akif; bir başka şiirinde semerci ölsün diye dua eden eşeklerin, duaları kabul olunca yeni ve acemi semerciden bizar oluşlarını anlatır. Yeni semerci acemidir, yaptığı semerler eşeklerin sırtlarını yara bere içinde bırakmıştır, ne kadar yanlış bir duada bulduklarını, pişmanlıklarını, hayal kırıklıklarını “semer değil meğer devletmiş” cümlesiyle ifade eder. Eşekler bir yolunu bulup merhuma “evet öyle de arkadaş neden kendi kusurlarınızı bizim üzerimizden anlatıyorsunuz, sanki sizin durumunuz çok mu matah, sizin için de her zaman gelen gideni aratmıyor mu?” diye sorsa cevabı kolay olur mu?

Eşekler üzerinden yapılan teşbih, istiare, sövgü gibi söz ustalığı isteyen marifetleri “fabl” ile karıştırmamak gerekir. Onlar hayvanların belirgin özellikleri üzerinden öğüt verme, ibret dersi çıkarma gibi gayelerle üretildiği için eşeğe yapılan haksızlıklar cümlesinden sayılmazlar. Fakat bunlardan bir tanesi var ki insanı nereye yerleştireceğini şaşırtıyor, aciz bırakıyor. Bu cumhuriyetin ilk dönem yazarlarından birine ait romanda geçiyor.

Bizim cumhuriyet dönemi aydınlarımızın, yazarlarımızın, sanatçılarımızın ne kadar sahici ne kadar “çakma” oldukları üzerlerinden zaman geçtikçe daha çok tebellür etmekte. Onlar çok zor bir dönemin adamlarıydılar. Bir kere geçmişe ait hiç bir şeyi –elbette küfür etme dışında- kullanamazlardı. Önlerine boş ve geniş bir levha vardı. Her şeye sıfırdan başlanmıştı. İktidarı övmek, geçmişe sövmekle ilgili ne bulurlarsa yazarlardı. Ortaya koydukları her şeyin-ne kadar çapaçul olursa olsun-büyük sanat eseri sayılma ihtimali çok yüksekti. Ama aynı zamanda kolay gelen alkış çabuk giden değer anlamına da gelebilirdi. Nitekim çoğu da böyle oldu. Harf inkılâbını ve onu kabule zorlayan baskıyı güzel göstermek için ellerinden geleni yaparlar ama yazılarını hep eski harflerle yazarlardı. Yakın zamana kadar bu böyle devam etmişti.

Yakup Kadri bu familyadandır. Onun “Yaban”ı her bakımdan yeni dönemin ideolojik romanıdır. Romanın bir kolunu savaşta kaybeden kahramanı; emir erinin köyüne sığırır. Köy hayatının bütün kaba sabalığına, ilkelliğine sabırla direnmektedir. Yapayalnızdır.

İşin doğrusu konu gayet güzeldir. Ama esas olan konu değil o konunun nasıl işlendiği olmalıdır. Yaban romanının kahramanı ilkel köy hayatının içinde yalnızlığıyla, tek koluyla, yıkılmışlığıyla hayatını devam ettirirken tek hoşlandığı şey eşek anırtıdır. Eşeklerin anırtısını son derecede içli bulur. Eşekler anırdıkça haz alarak onları dinler.

Bu figür romanın içinde iğreti durmaktadır. Tek kollu, yıkılmış, yalnız bir adam. Tamam. Bu adam alışık olmadığı bir yoksulluk ve yoksunluğun içinde bocalamaktadır. Tamam. Ama neden eşek anırtısı?

Yalnız kalan insanlar ne yapacağını bilemez, eşeklerin anırtısından hoşlanacak kadar saçmalarlar desek, değil.

Ne var canım, atların kişnemesinden, kuşların ötmesinden, kuzuların melemesinden hoşlanılır da eşeklerin anırmasından neden hoşlanılmasın diye itiraz edilirse bu da olmaz.

Yazar burada ironi yapmıştır, kahramanın yalnızlığını belirginleştirmek için –mesela futbol topuna isim verip onunla sohbet eden ıssız ada sakini gibi- eşek anırtısından haz alma tuhaflığını kullanmaktadır dense, eh işte, şöyle böyle olabilir.

Ama ola ki asıl mesele Yakup Kadri’nin –şu veya bu sebeple- Kuran-ı Kerim’de “seslerin en çirkinini eşeklerin sesidir” ayetine muhalefet etmek gibi sinsi bir amacı varsa bu da çok dolaylı, çok müphem kaçır.

Her halükarda eşek anırtısından hoşlanmak, haz almak romanın içinde iğreti hatta irite edici bir figür olarak kalmıştır. Üzerinde bu kadar durmaya değmeyecek dıdısının dıdısı bir mesele, Yakup Kadri’nin eşek severliğine vermek lazım denirse o zaman bize de eşek üzerine birkaç kelam etmek hakkı doğardı.

Yoksa eşek sıpasının gözlerinin güzelliğine itiraz edilemez ama eşek anırtısının seslerin en çirkinini olduğu konusunda hiçbir tereddüt yoktur. Ayrıca eşek sesinin en çirkin ses olması eşeğin değerine bir hanel de getirmez. Kimse ondan yük taşımayı bırakıp şarkı söylemesini istemediği müddetçe her şey normal seyrinde akıp gidecektir. Hiç kimse hayvan pazarında eşek alırken dişlerine bakmak yerine anırtısını dinlemek aptallığına düşmez. Eşeklere kendi seslerinin çok güzel gelmesi, bu yüzden olur olmaz yerde anırmaya başlaması da bu gerçeği değiştirmez.

Atilla Gagavuz

**Bir derviş Şam şehrinde Hazreti Yahya kabri
İçinde ibadete vermişti kendisini**

**Derken bir melik geldi civarda pek meşhurdu
İnsafsızlık dillere destan etmişti onu**

**Ziyaretti maksadı bu peygamber kabrini
Dua ve niyaz etti arz etti dileğini**

**Lakin bu mertlik değil utanacak bir haldir
Hem de büyük hatadır çünkü bu bir zulümdür**

**Sonra döndü dervişe samimiyetle dedi:
“Dervişler mübarektir kabul olur himmeti**

**Korkmalı o zalim ki merhameti çok kısa
Elinden tutan olmaz bir kere yıkılırsa**

**Bana da dua edin yaman bir düşmanım var
Endişeliyim ondan gelecek bana zarar”**

**Şer tohumu ekip de bekleyen biçmek hayır
Yanlış düşünce dedir hem de yanlış yoldadır**

**Derviş ona dedi ki “emin olmak istersen
Kuvvetli düşmanların zararından şerrinden**

**Halkını dinlememek bir melik için ardır
Âdil olmayan bilsin adalet günü vardır**

**Merhamet et o zaman zayıf halkına sen de
Az biraz insaf göster zavallıya miskine”**

**Vücudun bir uzvudur insanların her biri
Hepsinde vardır aynı yaratılış cevheri**

**Pazusunun gücüyle kahriyle pençesinin
Birisi kırabilir kolunu bir acizin**

**Bir hastalık olursa vücudun bir yerinde
Her tarafta bozulur hem rahatlık hem denge**

**Rahatsız olmayanı âlemin mihnetinden
Kabul etmek yakışmaz âdem oğlu cinsinden**

Kaynak : Gülistan, Sadi-i Şirazi

Laedri

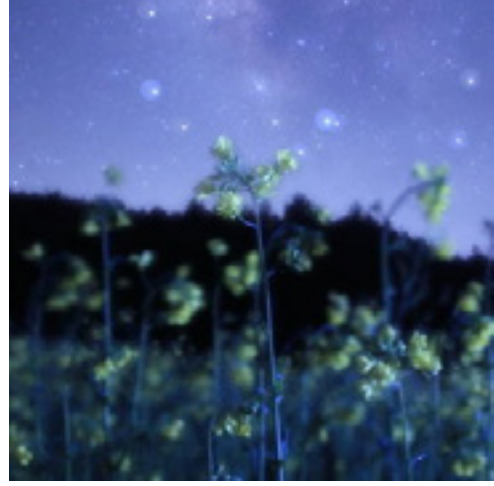
*Seni bir yaz gününe benzetmek doğru olmaz
Sen hem daha sevimli hem de daha sıcaksın
Mayıs filizlerinden soğuk rüzgârlar aksın
Ve her şeyi kısaltsın bırak hızlı geçen yaz*

*Cennetin sıcak gözü bazen parıltı saçar
O altın renkli teni zannetme bir gün solmaz
Her bir fani güzellik günü gelince kaçır
Tabiat hep değişir asla bir karar olmaz*

*Fakat senin o sonsuz yaz'ın gölgelenemez
Güzelliğin kaybolmaz sahibini kaybetmez
Övünemez gölgesi gezinen ölüm sende*

*Sonsuz zaman çizgisi seni de yüceltecek
İnsan nefes aldıkça gözler görebildikçe
Bu şiir hep yaşayıp sana hayat verecek*

Tercüme : Bicahe Esgici

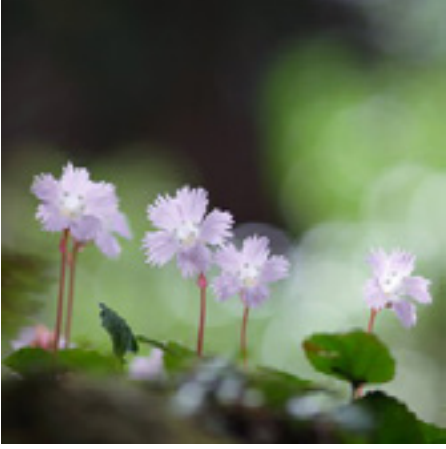
*Shall I compare thee to a summer's day ?
Thou art more lovely and more temperate:
Rough winds do shake the darling buds of May,
And summer's lease hath all too short a date:*

*Sometime too hot the eye of heaven shines,
And often is his gold complexion dimmed,
And every fair from fair sometime declines,
By chance, or nature's changing course untrimmed:*

*But thy eternal summer shall not fade,
Nor lose possession of that fair thou ow'st,
Nor shall death brag thou wander'st in his shade,*

*When in eternal lines to time thou grow'st,
So long as men can breathe, or eyes can see,
So long lives this, and this gives life to thee.*

Shakespeare

Meddah Hikâyeleri III

Padişahımız Efendimiz

Hak dostum hak.

"Söyledikçe sergüzeşti verir bezme letafet, Dinle imdi bende-i âcizden hoş bir hikâyet:

Öyle bir hikâye ki el-yevm hiçbir meddahtan duymadığınızı, dinlemediğiniz, bilmediğiniz bir hikâyedir. Belki masal desek daha da evladır. Başına devlet kuşu konmuş, hâki pâ-yüzre sürünürken pervaz açmış, bâlâ-i ser bülende konmuş bir garibin dehşet-efza, gıpta-i la-yuhşa celbedecek bir ikbal hikâyesi.

Bu fakir pür-hakir bende-i aciz sanatını icra edecek en yüksek mevkie uruc etti. Evcî âlâyâ, ihsan-ı kübraya nail oldu.

Bizim icrası ile medarı maişete derkar ettiğimiz zanaatın ezminei kadimden gelen ananesini inkâr kabil değilse de itibar-efza olduğunu iddia da mümkün değildir. Biz kimiz ki, ahaliye maziden hâlden istikbalden tahkiye eden gurebayız. Daha evvel kıssa anlatanlara kas derlermiş hâli hazırda meddah derler, yarın kim bilir ne diyecekler. Amma biliriz ki insanoğlu yevmi kıyamete kadar var olucaksa yevmi kıyamete kadar bir hikâye anlatan olacak. Kim bilir belki istikbalde bu zanaat daha büyük mekânlarda icra edilecek, anlatanlar dinleyenlerin

huzuruna çıkmayacak da dinleyenler anlatanların yanına gidecek. Şekli adabı değişse de bir tahkiye erbabı ve bir de onu dinleyenler berdevam olacak.

Biri anlatır birileri de dinler de hikâyenin nedir maksadı, meramı diye sual edilecek olursa, insanın fıtratında mevcut bir hassadır cevabı. Allah insana iki kulak vermiş ki sesleri duysun. Duyduğu bila tadat sesin hangisi evladır, hangisi aladır, hangisi ednadır diye bir de zevki bedii bir akıl fehim ve muhakeme nasip etmiş. Anırtı ile mezbur beynindeki farkı idrak etsin diye. Hâsılı biri tahkiye eder bazıları dinler. Dinleyen icra ettiğimiz tahkiyeden ister ibret alır istifade eder isterse hoşça vakit geçirip eğlenmeyi ihtiyar eder israf eder. Ona karışamayız. Bu yüzden itibar görmediğimiz de idraki içindeyiz.

Nasıl her kaidenin bir şaz noktası varsa her hükmün de bir istisnası vardır. Meddahların itibar görmediği hükmünün istisnası, şu karşınızda arzı endam eden, bastı kelam eden, fakir pür hakir, âdemoğlu âdem, bendenizim. Öyle de bir itibar gördüm ki itibarın evcî alası. Burcu seması. Bütün itibarların en hası, vasıl olsam desen olunmayı, aranıp da bulunmayı bu fakire nasip ve müyesser oldu. Anamız kadir gecesi bu darı bıkara getirmiş olmalı ki itibarsızlığın istisnası olmak bize düştü.

Büyük itibara nail oldum. Padişahımız efendimiz hazretlerinin huzuruna kabul olundum. Ola ki inanmazsınız, inanmaz iseniz günaha girersiniz diye her bir eczası her bir dakikası ve bütün tafsilatıyla ile arzu beyan edeceğim.

Bundan bir ay mukaddem bir Cuma gecesi yatsı namazını mahalle mescidinde eda edip, yaşlı mübarek hocamızın delaletiyle tövbe istiğfar duamı yaptım. Fakir haneye döndükte, bir pederim merhumun ruhuna bir de valideme Yasin-i şerif okuyup uyudum. Rüyamda derin, karanlık, oyuklarla dolu, sivri kayalıkların ucundan yaralarının sarktığı bir mağarada gördüm kendimi. Yaralarının sesini duymakta fakat kendilerini görmemekteydim. Mağaranın duvarlarına ellerimle dokunuyor, ellerime yapışan rutubetten, keskin taşlara temas ile kesilen parmaklarımdan dayanılmaz bir acı hissediyordum. Korkudan kalbim küt, küt çarpıyor nefesim kesiliyordu. Karanlıkta yolumu nasıl bulurum, mağaranın ağzına kadar nasıl giderim derken uzakta küçük bir ışık gördüm. Bir umutla ışığa doğru gitmeye başladım. Tam gitmek de denmez ya, sürünmek daha doğru olur. Mağaranın tavanı alçalıyor ancak kafamın geçeceği bir delik mesabesinde küçülüyordu. Oradan sürünerek geçtikten sonra tekrar yükseliyor ama bu sefer de daralıyordu. Nihayet ışığın çoğaldığını fark ettim. Umudum arttı, bütün gücüm bitmek üzereydi. Son bir gayretle daha çabalama devam ettim. Nihayet mağaranın çıkışını bulmuştum. Oraya vardığımda bedenimin acıları, çaresizlik ve umutsuzluğum bitivermişti. Bir büyük ve yeşil vadi görüyordum. Güneş parlıyor, envai çeşit ağaçların üzerinde envai çeşit kuşlar uçuşuyordu. Pınarlardan berrak soğuk sular akıyor, küçük derecikler hâlinde akıp giden suyun etrafında çeşit, çeşit böğürtlenler, yemişler adeta buyurun yiğün der gibi davet ediyordu. İçimi bir sürur kaplamıştı. Bu kadar güzel, bu kadar sahil bir şey görmemişti. Pınarın yanında doru donlu bir at vardı. Öyle duruyordu. Yeleleri alındaki beyaz beşiğin üzerine dökülmüştü. Koşumluydu. Eyeri, gemi, kuskunu hep altından gümüştendi. Parlıyordu. Beni gördü, gözleri büyük, iri güzeldi. Bana döndü

“Nerde kaldın geciktin” dedi.

Şaşkınlıktan dilimi yutmuştum. İnsan gibi lisana

gelmiş konuşan ata baktım kaldım. O sanki her şey çok olağanmış gibi sakindi. Tekrar konuştu,

“Hadi acele et, seni epeydir bekliyorum burada” dedi.

Bu olacak iş değil, bir tuhaflık var ama hadi hayırlısı diyerekten pınarda elimi yüzümü yıkadım, paklandım, böğürtlenlerden, yemişlerden yedim. Aklım biraz başıma gelmişti. Doru donlu altın gümüş koşumlu at, öylece bana bakıyordu. Biraz önce gerçekten benimle konuşmuş muydu acaba diyerek tecessüsle ona baktım. Gözleri ne kadar güzeldi. Sanki içimden geçeni anlıyor gibiydi.

“Elbette konuştum seninle, seni bekliyorum dedim ya, hadi gidiyoruz” diyerekten yeniden konuştu.

Artık şek şüphe kalmamıştı içimde. Gayri ihtiyari

“Nereye gidiyoruz?” diye sordum.

“Padişahımız efendimize” diye cevap verdi.

“Ya Allah, bismillah” diyerek ata bindim. Biner binmez “sağlam dur” diyerek seslendi, önce tırıs, sonra dörtnal koşmaya başladı. Öyle yumuşak bir adım atışı, öyle narin bir gidişi vardı ki atın üzerinde değil de yumuşak bir döşekte gibiydim. Sonra ayakları yerden kesildi. Baktım yeryüzü altımda kalmış, gittikçe küçülüyor. Uçuyordu. Ben de atla beraber mavi göklerin beyaz bulutlarına doğru uçuyordum.

Ne yazık ki her rüya gibi bu rüya da bitiverdi. Uyandığımı anladım. Ama göklerde süzülürken kalbimi dolduran sevinç ve mutluluk devam ediyordu. Ah uyanmasam, biraz daha bu rüyanın içinde kalsam diye gözlerimi bir müddet açmadım. Ne çare uyanmış, gerçek denilen bu hayata dönmüştüm. İçindeki heyecan ve coşkunluk kesilmemişti. Sabah ezanı okunmaya başladı. Kalktım, abdest alıp sabah namazı için mescide yöneldim. Avlu kapısından çıkarken bu rüyayı kimseye tabir ettirmemeye karar vermiştim.

Bu rüya sahil ve güzel bir rüya idi. Tabir ettirmek için birine anlatırsam rüya bozulabilir diye korktum. Nasıl olsa rüyanın bana ilham ettiği lütuf, ihlan ve inayete erecektim. Başıma bir devlet

kuşunun konacağı malum olmuştu. Asla şek ve şüphem yoktu. Bana düşen sadece vakti zamanını beklemek sabırsızlık etmemektir.

Padişahımız efendimize gitmek ne demek? Bu akla hayale gelir bir devlet midir? Bu ne büyük saadet bu ne büyük ikbaldir?

Padişahımız efendimizin duası da bedduası da müstecap değil midir? Onun bir hayır duasına mazhar olanın dünyası da ahireti de mamur olmaz mı? Onun bedduasına uğrayanın dünyası da ahireti de berbat olmaz mı?

Padişahımız efendimiz bu ümmetin başıdır. Nasıl ki bir bedeni baş idare eder, bütün bilinen bilinmeyen eczası, azası başa bağlıdır. Cemiyetin de bütün azası Padişahımız efendimize bağlıdır. O ne emrederse o olur. Mümkün mü başın verdiği emri el, ayak, göz, dil tutmasın. Kendi bildiğince yapsın? Baş emir vermedi mi insan önce sağ ayağını mı sol ayağını mı atacağını bilemez de hafazanallah yolda yürümesini beceremez. İki ayağını birden atmaya kalkışır da ayakları birbirine dolaşır düşer, düştüğü yerden kalkmaya muktedir olamaz. İnsanın da uzvun da değeri vazifesini bihakkın yapmaktan geçer. Vazifesini yapamayanı iptal ederler. Vazifesini yapmanın en birinci şartı da vazifesinin ne olduğunu bilmektir. İşte başın verdiği emir vazifesinin ne olduğunu bildirmektir. O emre itaat emrin mucibini ifa şanını yüceltir. Değerli, olmana vesile olur. Değersiz olmaktan kurtarır.

Kâinattaki her şey üzerine yüklenmiş vazifesini ifa ile meşguldür. Güneş, yıldızlar, sema, küre-i arz, dağlar, nehirler, ovalar, tohumlar, ağaçlar, suda yüzen, çölde gezen, dört ayağının üzerinde yürüyen, sürünen bilumum bütün hayvanatın da her birinin vazifesi vardır. Onu ifa eder. Aslan bir ceylan sürüsüne saldırır, birini yakalar yer. Bunu vazifesinin gereği yapar. Yakaladığı ceylan sürünün hastalanıp da koşamayacak kadar zayıf düşenidir. Aslan vazifesini yapmaz o ceylanı yemezse, ceylan bütün sürüye bulaştırır hastalığını. Gebe kalır doğurursa, hastalığı geçmiş yavrusu sebebiyle ceylan cinsinin neslini bozmuş olur. İşte sen bunu bilip de “deme niçin bu böyle / yerindedir ol öyle” buyuran hikmet sahibi gibi bak meseleye. Kâinatta her nesne vazifesini ifa eder, insan bundan hariçtir. Çünkü insana merhamet, ihsan ve lütuf olarak

kendi isteğiyle vazifesini yapması istenmiştir. Böylece diğer varlıklardan değeri daha da artsın diyedir. İnsan emredilen vazifeyi yapmamak hakkı olduğunu zanneder ve yanılır. Mesele zannettiği gibi değildir. Mahlûkata yakışan itaattir, isyan değil. İsyân şeytanın mesleğidir. Emre itaat etmeyip de isyan eden insan bunun kendinden sadır olduğunu zanneder amma velâkin yanılmaktadır. İşin hakikati yine itaat hâlinedir. Emre değil de şeytana itaat etmiş olur. Padişahımız efendimizin emrine itaat uzvun başa itaati gibidir. Onun emrine isyan şeytana itaat olur.

Padişahımız efendimizi Cuma selamlığında görmek için çok beklemişimdir. Onu gördüğüm zaman içimi bir heyecan basar, kalbimi bir çarpıntı alır ki sormayın. Kalbim yuvasından uçacak bir kuş yavrusu gibi pırpır etmeye başlar. Onun çehresini yaylı arabasının penceresinden gördüğüm zaman bulutların arasından mehtap çıkmış gibi ortalık ışıldar. Ne güzel insandır o, top sakalları, iri güzel gözleri, mütebessim çehresi ile insanın içini ısıtır. Arabadan inip camii şerife doğru yürümeye başladı mı pehlivan yapılı vücudu yay gibi gerilir, adımını attığında sanki arz u zemin titrer gibi olur. Bir erkek aslanın yürüyüşü gibi yürür. Halinde tavrında bir şecaat bir yiğitlik bir asalet bir o kadar da şefkat ve merhamet vardır. Etrafta seyreden kim varsa bütün ahali aşka gelir, “padişahım çok yaşa, padişahım çok yaşa” diye bağırlarlar. Ahaliye kimse bunu talim ettirmemiştir. Hadi söyleyin diye işaret eden de yoktur. Ama onun yürüyüşünde ki asalet herkesin ağzından “padişahım çok yaşa” nidasını gayri ihtiyari çıkartır. Herkes onu gördüğünde kendini daha bir emniyette hisseder. Herkesin malı, emvali, nefsi, ricali, hürriyeti, çoluğu, çocuğu ona emanettir. Onun omuzlarına bütün âlemi İslam’ın mesuliyeti yüklenmiştir. Taşınacak bir yük değildir bu mesuliyetin emaneti ama o hilkaten fevkaladedir. Allah onu bu yükü taşıyacak meziyetlerle müzeyyen kılmıştır.

İşin garibi bendeniz fakiri pür hakir, bu meddah kulunuz Padişahımız efendimiz ile aynı gün doğmuşum. Validem merhum çocukken masal anlatır gibi anlatmış idi. Soğuk bir zemheri günüyümüş, aylardan şubatmış, ben dünyaya geldiğim gün toplar atılmış, şenlik yapılmış, Padişahımız efendimiz Sultan Mahmut Hanı Sani

hazretlerinin bir oğlu dünyaya geldi diye ahaliye tellallar bağırtılıp ilan edilmiş. Sonra Padişahımız efendimiz dokuz yaşında iken babası Sultan Mahmut Han vefat etmiş. Benim rahmetli pederim de ben dokuz yaşında iken vefat etmişti.

Padişahımız efendimiz daha şehzade iken nişan taşında ok uçurmasını seyretmiştim. Ben ahalinin arasında seyredenlere karışmışım. O nallarından kıvılcımlar saçılardan atını meydana sürmüş, attan bir hamlede inmiş, sadağından okunu çıkarıp yayını germiş ve hedefe uçurmuştu. Her attığı ok hedefe tam isabet etmişti. Öyle çevik, öyle hızlı, öyle güç ve kudret saçır edası tavrı vardı ki görüp de hayran olmamak imkânı yoktu. O sıralar otuzuna daha gelmemişti. Birkaç sene sonra tahta cülus buyurdular.

Onu gençliğinden beri tanıyıp takip eden ahali ne kadar sevinmiş, nasıl teşci ve teşyi etmişti. Devlet gemisi emin ellerde olmaktan bütün ümmeti Muhammet bayram etmiş, başını yastığa koyar koymaz huzur içinde uyumuştur.

Bizim ona yakın olacak kadrimiz elbette yoktu. Amma çarşıda pazarda, köyde, kasabada, mahallede, cami kenarında, kıraathane köşesinde ahali hep onu anlatır hep onu söylerdi. Hakkında o kadar çok hikâye ederlerdi ki o bizden uzakta sarayda değil de aramızda yaşar gibiydi. Sanki tebdil gezerken nargile fokurdatan ehli dil meclisine veyahut şiir meşk eder şuara arasına veyahut gazelhanların sazandelerin bezmine sessizce gelir, “selamün aleyküm ağalar” diyerekten bir kenara çekilir otururdu. Bizden biriydi. Ahali ona hürmet eder ama korkmazdı. Derin bir muhabbet duyar amma hemhal olunamayacak kadar yüksekte olduğunu bilirdi. Ala meleinnas kim varsa, küçük, büyük, fakir zengin, bey, ağa, paşa, kapıkulu, iç oğlanı, ümera, nazır, eşraf, kadın erkek, genç, yaşlı bütün reaya ona muti idi. Her biri kendince ondan bahseder, onu methederdi. Mesela biri şöyle der idi;

“Padişahımız efendimize Allah öyle bir zekâvet vermiş ki hendese ilminin en derin mevzularını bir çırpıda çözer, o ilmin en âlimi kim varsa önüne oturur, ondan ders okur. Donanmayı hümayunu kâfi bulmamış. Bakmış ki İngiliz keferesinin donanması

dünyayı tutmuş, toplamış bütün kaptan-ı deryaları, leventleri, mühendisleri, tersane-i hümayun ümerasını “ceddim Osman oğulları, Süleyman Şah’ın emrindeki kırk bahadır ile Çanakkale Boğazından Avrupa kıtasına geçtiği günden beri, denizlerin hâkimi ve efendisidir. Denizlere hâkim olamayan üzerinde tavattun edeceği bir karış toprak bulamaz. Anı vahitte donanmayı hümayunu teksir etmeli, tiz tedbir ne ola, söyleyin.” Mecliste hazır bulunan herkes olmazları saymaya başlamış. Hepsinin çaresini ferman buyurmuş. Nihayet biri “Sultanım! Kâfi miktarda mühendisimiz yoktur, bu gemilerin hesabını yapacak, çizecek, gösterecek mühendis nereden bulacağız” dedikte, Padişahımız efendimiz “Peki” demiş sükût buyurmuş. Aradan birkaç gün gibi kısa bir müddet geçtikten sonra aynı heyeti tekrar toplamış. Masanın üzerinde tomarlarla kâğıt, üzerlerinde en yeni, en mükemmel gemi çizimleri, “Alın demiş, artık bahane istemem, işte size plan, kroki, hemen işe başlayın, tekâsül etmeyin zinhar, hadi Allah işinizi rast getire, Allah yar ve yardımcınız ola.” Bizim üzerinde emnü eman ile gezindiğimiz vatanın topraklarını korumak üzere denizde seyrüsefer eden gemilerin, donanmayı hümayunun birçoğunun çizimini, hesabını, hendesesini padişahımız efendimiz bizzat kendi mübarek elleriyle yapmıştır.”

Bir başkası ise ondan şöyle bahseder:

“Padişahımız efendimizde bi-hikmeti Huda, öyle bir bedii his, öyle bir sanat kabiliyeti vardır ki gören hayrete düşer, dili tutulur. Arabî, Farişî, Türki her dilden şiir inşad edecek derecede lisana vukufiyeti bir ayrı bahis, o şiirde bulunduğu mecaz, istiare, teşbih, kafiye, vezin değme şairin eline su dökemeyeceği derecededir. Frenk dillerinin birçoğuna hâkim, sanatlarına bihakkın vakıftır. Musikilerini, resimlerini ve bilumum sanatlarını değme sanatkâra taş çıkartacak derecede bilir ve icra eder. Amma musikilerini pek sevmez. Bizim musikimize daha bir düşkündür. Onların resim sanatına meraklıdır. Resim yapar, bizde pek kıymet veren yoktur amma onların indinde ileri derecede ressamlar arasında sayılmış. Bilenler der ki bir gün gelecek onun eserleri nadide eserler arasında tatad edilecek.”

Bazıları onun gücüne kudretine meftun olmuştur. Hep o tarafından bahsederler.

“Padişahımız efendimize Allah tarafından bir kuvvet verilmiş ki görenin akli dururmuş. Mübarek kollarında, ellerinde, ayaklarında adale değil de demirden bir örgü örülmüş gibiymiş. Tuttuğu yeri aslanpençesinden daha sert tutar, bir tuttu mu öldüm dese kurtulamazmış insan. Kıpırcınar’ın ve payitahtın en babayiğit, en cüsseli en mahir pehlivanlarını saray-ı hümayuna davet eder, güreşirmiş. Hem de yağlı güreşin en belalı en olmazından, mermer güreşinden yaparmış. Mermer güreşi çayır güreşinden daha sert, daha zor her pehlivanın altından kalkacağı bir iş değildir. Yağlı güreş zaten çok zordur. Kuvvet, zekâ, nefes, tahammül ve çevikliğin hepsi birden olması lazımdır. Evvelen Allah vergisi bir vücut lazımdır. Öyle iri olmak, cesim olmakla pehlivan olunmaz. Beden iridir amma adale zayıftır, ayak zayıftır, kol zayıftır ondan pehlivan olmaz. Cesim bir bedenden daha mühimi Huda’dan verilmiş kol, bel, ayak kuvveti lazımdır. Saniyen buna sahip olan ben pehlivanım diyip de ortalığa çıkamaz. Senelerce ustasından ilmini talim etmek bilinen hazır oyunlarını, onlardan nasıl kurtulmak mümkün olduğunu, nasıl müdafaa yapmak lazım geldiğini hâsılı kelimeleri inceliğini öğrenmek icap eder. Ustadan öğrenilen sanatın kıvama geldiyse ustanın izin vereceği şekilde, yerde, miktarda müsabakaya çıkar, muvaffak olursan pehlivan sırasına girmiş olursun. Kafakolu, çift dalmayı, kasnağı, paçayı, boyunduruğu öğrenirsin amma bunları nasıl tatbik edeceğin er meydanında ortaya çıkar. İşte orada zekâna güvenirsin. Çayır güreşi yapan nice pehlivan mermer güreşi dedin mi durur düşünür. Çünkü rakibin seni alt edip düşürdü mü, yumuşak çayıra değil doğrudan mermerin üzerine düşeceksin. Bir tarafın kırılıp sakatlanman, pehlivanlığını ilelebet zayi etmen muhtemeldir. İşte padişahımız bu güreşten dahi yapar, hem de öyle sultanım diyerek adam gibi güreşe girmeyen tereddüt eden, edep tutmaya çalışan olursa gazaplanır huzurundan kovarmış.”

Ahaliden bazıları onun devleti aliyeyi tedbirinde, sevk ve idaresindeki dirayetine meftundur. Ondan

bahsederken o vecihden dem vurur. Der ki;

“Padişahımız efendimiz devletin bütün icraatına, bütün işleyişine vakıf ve hâkimdir. Kara gecede, kara taşın üzerinde gezinen, kara karıncadan haberi olur. Her bir karıncanın ayak sesini duyar. Öyle devlet ricalinin aksakallı, tecrübe ve siyasetini yalamış yutmuş olanlarına pabuç bırakmaz. Bir hususta noksan, yalan, yanlış, hatalı bilgi arz eden oldu mu anında idrak eder, icabı neyse derhal emri ferman buyurur, meseleyi yoluna sokar. Nazırları, paşaları, üç tuğlu vezirleri, seraskerleri, şeyhülislamı susta durdurur. Ümmetin hakkını hiçbir kimseye yedirmez. Adaletten sapan oldu mu kulağından tutar hizaya sokar. Sarayı hümayunda bir erkek aslan besler. Aslanı kendine alıştırmıştır, aslan onun yanında evcil kedi gibi dolaşır. Aslanın yelederini okşar. Yanında oturtur. Encümenini, meclisini topladığı zaman bile aslanı yanındadır. O cihangir şecaat sahibi askerler, nazırlar, vezirler huzuruna çıktı mı tir tir titrer. Yanlış bir şeyi aklından dahi geçiremez.”

Padişahımız efendimiz ecdadı gibi insan fanidir, insanın değeri kendisinden sonraya bıraktığı eserle anlaşılır derdi. İnsanın fani oluşunu diğer fani insanlar gibi aklından çıkarıp da hayata dört elle sarılmazdı. “Gururlanma padişahım senden büyük Allah var” diyen hususi adamları vardı. Ne gururlanırsın ne kibrine mağlup olur, ne de ben Allah’ın kemter kuluyum demekten geri dururdu. Bu yüzden onun cesareti ecdadı gibiydi. Görülmedik bilinmedik bir şeydi. Korkuyu bilmez, korku nedir tanımazdı. O kadar çok eser yapmıştır ki, bugünden yarına kalacak, inşallah bizim neslimizden gelenler o eserleri gördükçe ecdadımız ne insanlarmış diye iftihar edecekler. Harbiye binası, Aksaray Valide Camii, Sadabad Camii, Maçka sırtlarında Aziziye Camii, Konya’da Aziziye Camii, Beylerbeyi Sarayı ve Çırağan Sarayı hep onun fermanıyla inşa edilmiştir.

Cihan devletinin başından gaile hiç eksik olmaz. Çünkü büyüktür. Çünkü yetmiş iki milletin hepsinden tebası vardır. Söğütten çıkan çınarın dalları yaprakları âlemi tutmuş, kıtaları aşmıştır. Asya kıtasının ucu, Anadolu, Arap yarımadası, orta doğu, Hicaz, Yemen, Karadeniz’in kuzey sahilleri, Batum, Erivan, Avrupa kıtasının doğusu külliye,

Balkanlar ki Sırbistan, Hırvatistan, Makedonya, Arnavutluk, Yunanistan, Saray Bosna, Köstence, Avrupa kıtasının ortaları, Macaristan'a kadar olan bütün topraklar, Afrika kıtasının bütün kuzeyi, Mısır, Libya, Fas, Tunus, Cezayir, Kızıldeniz'in aşağılarında sahiller, Sudan, Bütün Akdeniz ve Akdeniz'in bütün adaları, Kıbrıs, Girit, Rodos, sayarak bitecek gibi değildir. Hepsi birden devleti aliyenin tebasıdır. Hafazanallah içinden yirmi devlet çıkacak bir koca coğrafya. İçinde her bir dinden, her bir mezhepten, her bir ırktan milyonlarca insan yaşar. Hepsinin derdi, galesi, hesabı, hayali ile devlete, devlet padişahımız efendimize bağlıdır.

Bu taşınacak yük müdür? Altına girecek mesuliyet midir? Allah, âlemi halk ettikten sonra emanetini tevdi etmeyi murat ettiğinde sormuş, dağlar, taşlar o emaneti uhdesine almaktan içtinap etmişti. Dağların taşların içtinap ettiği emanet nedir diye sual olunduğunda ulema-i kiram mesuliyettir diye cevap vermiştir. Bütün insanlar her biri teker teker bir mesuliyetin altına girmiş, padişahımız efendimiz bütün insanların mesuliyetinin altına girmiştir. İşte bu yüzden Allah'ın has kullarındandır. İşte bu yüzden padişahımız efendimiz bizim gibi insandır ama bizim gibi değildir. İşte bu yüzden onun emrine itaat ibadet hükmündedir. Ona isyanın ne olduğunu varın siz hesaplayın.

Bu dünyada her bir insan imtihan olduğuna yaptığından ettiğinden hesaba çekileceğine göre padişahların da imtihanı üzerlerine aldığı mesuliyete riayet edip etmediklerinden olacaktır.

Bu cesim gövdenin bütün galeleri omuzlarına binmiş padişahımız efendimiz tahta cüluslarından beri bütünüyle uğraşmış hepsini hallü fasl etmiştir.

Sırp isyanı, Mısır karmaşası, Girit huzursuzluğu peş peşe devletin başına açılmış galelerdi. Biiznillah hepsinin hakkından gelerek ahaliyi rahata ve huzura erdirmişti.

Padişahımız efendimizin kadrini dost düşman herkes bilir, sever, sayar.

Avrupa seyahatinde; bütün Frenk devletlerinde yer yerinden oynamış, sultan gelmiş diyerek ahali sokaklara dökülmüştü. Onu görebilmek için çok uzak mesafelerden yollara düşülmüştü.

Bütün bunlara rağmen aleyhinde söz söyleyen de vardır. Elbette olacaktır. Dünya üzerinde asla fikirler hesaplar emeller ve arzular bir olmaz. Bu da insanın tabiatındandır. İnsan fitne çıkarıcıdır.

Aleyhinde olanların söyledikleri fındikkabuğunu doldurmaz. Halkın en çok sevdiği, takdir ettiği taraflarını kusurmuş gibi tadat ederler. İsrafçı derler. Bu kadar gemiye ne gerek vardı, çok masraf oldu, keza Beylerbeyi sarayı, Çırağan sarayı da masraflı işlerdi, lüzum yoktu diyenler vardır. Güreşir, horoz döğüştürür, meddah dinler diye söylenenler bile vardır.

İşte bu fakiri pür hakir bendeniz onu dermeyan etmeye gayret ederim.

Padişahımız efendimizin huzuruna kabul edildim. Bana sanatımı icra için destur verdiler. Rüyamı gördükten bir hafta sonra Enderun'dan bir kalem efendisi geldi, adımı sordu, söyleyince, Cuma akşamı, huzuru padişahîye çıkacağımı tebliğ etti.

Dizlerimin bağı çözüldü. Öylece orada kalakaldım. İçimi aldı bir havf ü telaş. Ne yaparım, ne ederim, ne söylerim, bu nasıl bir iştir başıma geldi diyerekten, hem sevinç hem korku arasında gidip geliyordum. Karadeniz'de fırtınaya tutulmuş küçük bir taka gibiydim. Dalgaların ortasında kalmıştım. Aklım dağılmış fikrim azadeliğini ilan etmiş dizlerim titrer bir hâli perişandayım. Sarayı hümayuna nasıl gittim. Nasıl kapının önünden saray erkânının biri diğerine teslim ederek kapıların önünden, duvarları çinili aralıklardan, resmedilmiş duvarların ötesinden beni geçirdi. Adap ile usul ile ilgili tembihlerinin bazısı kafama girdi çoğu bir kulağımdan girip diğerinden çıktı gitti. Padişahımız efendimizin yüzüne bakılmaz, göz göze gelinmezmiş. Sormadan söylenmez, sorunca en kısıdan alçak sesle cevap edilirmiş. Lafa başlarken, padişahım, sultanım, haşmetmeab veya ona benzer bir şeyler söylenirmiş. Bir emir buyurunca "ferman padişahımdır" der sonra sükût edilirmiş.

Padişahımız efendimiz meğer bunların hepsinden uzak benim gibi bir Allah'ın kuluymuş. Pehlivan yapısı, mübarek simasıyla bir sedire oturmuştu. Üzerinden bir entari, kafasında

bir namaz takkesi, ayağında terlikler vardı. Ayakları çıplaktı. Mütebessimdi, yorulduğu işinden evine dönmüş, hanesindeki saadete erişmiş gibi huzurluydu. Babacandı, mütekâmildi. Belli ki kafesin arkasında hane-i saadetlerinin evladı iyalinden bazıları da meddah dinlemeye, eğlenmeye gelmişti. Elini “hadi başla, zanaatını icra et bakalım, ne söylersin, ne yaparsın” der gibi hafifçe salladı.

Ben onu görür görmez sükûnete ermiştim. Fırtınalar dinmiş de kuytu bir limana sığınmışım gibi kendimi emniyette hissediyordum. Hiç telaşsız, heyecansız, kavuğumu devirip, bastonumu savurup, mendilimi boğazıma dolayıp “Hay Hak” diyerekten başladım.

Ne dedim, ne anlattım onu hiç sormayın. Ben de bilmiyorum. Dedim ha dedim. Sanki diyen ben değildim. Bir yerlerden kulağıma fısıldanan cümleleri tekrar ediyor gibiydim. Ne dilimde rekâket ne ifademde muktezayı hale mugayeret ne de sürçü lisan oldu. Yaptığım at, eşek, tavuk, horoz taklitlerine kafesin arkasından çocuk gülüşmeleri duydum. Bir tahkiyenin ricalini öyle tasvir ettim, öyle taklit ettim ki padişahımız efendimiz seyre iştirak buyurdu, “vay, hırslı pezevenk” diyerek kahkaha ile güldü. E, artık garip meddah kim tutar seni. Bu mesleği yüzlerce yıldan beri ustadan çırağa talim eden bu kadar insandan bu kadar üstattan hangisi bu devlete ermiş, hangisi bu makama vurmuş hangisinin başına bu talih kuşu konmuştur ki?

Baştan da dediğim gibi, meddah hikâyelerinin en alası işte bu oldu.

Öyle bir hikâye ki el-yevm hiçbir meddahtan duymadığınız, dinlemediğiniz, bilmediğiniz bir hikâyedir. Belki masal desek daha da evladır. Başına devlet kuşu konmuş, hâki pây üzre sürünürken pervaz açmış, bâlâ-i ser bülende konmuş bir garibin dehşet-efza, gıpta-i la-yuhşa celbedecek bir ikbal hikâyesi.

Bu fakir pür-hakir bende-i aciz sanatını icra edecek en yüksek mevkie uruc etti. Evcî âlâya, ihsan-ı kübraya nail oldu.

Padişahımız efendimizin huzuruna kabul olundu.

Bu hikayet burada hitama erdi. Her kıssada birçok hisseler vardır. Hisse alacak ibret nazarı bazısında çoktur, bazısında azdır. Biz kıssayı derkar ettik. Hisseyi bulmak size düşer.

Bu kıssadır, biz de gördük söyledik. Sakiye sohbet kalmazmış baki. Her ne kadar sürç-i lisan ettikse affola, inşallah gelecek sefere daha güzel bir hikâye söyleriz

Coşkun Yüksel

D: İyi günler sevgili hocam, keyifler nasıl?
G: ...
D: ...
G: Aleyküm selam Dertli, hamdolsun.
D: Kapsama alanın bugün biraz dar gibi?
G: Yoo, senin için her zaman yer var
D: İşte bundan keyif aldım; yoksa korkmuştum
G: Niye ki?
D: Seni keyifsiz görünce şoke oldum, hep neşeli görmeye alışmıştık
G: ...
D: Şimdi özgüvenim geri geldi
G: Nereye gitmişti ki?
D: Kişisel alma hocam, öylesine
G: Yok canım içselleştirmemiştin zaten...
D: ...
G: ...
D: Hocam, şimdi bu oldu mu?
G: Ne oldu mu?
D: “İçselleştirme” buraya yakıştı mı?
G: Sen ne dediğimi anlamadın mı?
D: Anladım anlamasına da...
G: Eee?
D: Yakışmadı işte!
G: Yakışsa da yakışmasa da, anlamırsa mesele yok
D: Bu bağlamda söylenecek çok şey var, ama...
G: Ama?
D: Sen bu gün gerçekten keyifsizsin
G: Yok canım, nerden çıkarıyorsun; sadece sana ayak uydurmaya çalışıyorum

D: Yok yok; gerçekten sende bir şeyler var...
G: Sen de bireysel alma Dertli
D: Sağol hocam, demek ki genel bir keyifsizlik var
G: Genel mi bilmem ama, var galiba bir şeyler...
D: Ne gibi bir şeyler?
G: Tarif edebilsem ederdim
D: Atıyorum, genel bir eringenlik olabilir mi?
G: Olabilir
D: Canın hiçbir şey yapmak istemiyor
G: Bu doğru
D: Hangi işe el atmak istesen daha başlamadan vazgeçiyorsun
G: Bu da doğru
D: Tamam hocam, anladım
G: Neyi anladın?
D: Senin problemini
G: Problemim mi varmış?
D: Evet, hem de büyük bir problem
G: Allah Allah, peki neymiş?
D: “Neye yarar” bulgusu
G: O da neyin nesi?
D: Yani demek ki sen şimdi “Neye yarar” modundasın
G: Mod?
D: Evet. Meselâ, “Biraz çarşıya çıkıp dolaşsam ...” diyorsun, hemen arkasından “Neye yarar?”
G: Eee?
D: “Biraz masamı toplayıp düzenlesem ...” diyorsun, hemen arkasından “Neye yarar?”
“Bir kitap okusam...” diyorsun, hemen arkasından “Neye yarar?”. “Yakınlarımı arasam...”

diyorsun, arkasından “Neye yarar?”

G: İyi, güzel de sen bütün bunları nasıl bilebilirsin ki?

D: Nasıl bilmem hocam, benim de başımda

G: Desene dert-daşız?

D: Bence aynen öyle

G: Eee, sayın tinbilimci, tanı’yı koydun, sağaltımını da söyle öyleyse

D: İşte orası biraz zor hocam

G: Niye ki?

D: Önce bu halin nedenlerini bulup ortaya dökmemiz icabeder.

G: Peki; sence neler olabilir bu “neden” ler?

D: Birincisi yaş, yani yaşımızın ilerlemiş olması olabilir. Sonra, biraz doymuşluk, biraz yaptığı işten elle tutulur bir netice, bir verim alamıyor olmak, biraz da işler üzerinde zaten yetersiz olan kontrolün gün geçtikçe zayıflaması gibi sebepler olabilir meselâ.

G: Neticede bütün bunlardan kaynaklanan, günlük işlere karşı bir kerahet diyebilir miyiz?

D: Aynen deriz hocam

G: Bir sebebi daha olabilir ama

D: Ne gibi?

G: İşlerin hep “terso” gitmesi gibi

D: Evet hocam, bu da anlaşılması da anlatması da zor ama kesinlikle o kerahete yol açan durumlardan biri olmalı

G: Eh, sebepleri bulduğumuza göre artık çareye geç bakalım

D: Geçemem hocam

G: Niye ki?

D: Henüz bulamadım da ondan

G: Peki bir ümit?

D: Ümit biter mi hocam; ömür biter ümit bitmez.

G: Bir örnek?

D: Ben bir tane bulduğumu düşünüyordum

ama, tutmadı

G: Hayırdır, nasıl bir çareydi?

D: Deminden beri niye “klişe” paralayıp duruyorum sanıyorsun?

G: Lügat paralamayı duymuştum da...

D: Evet hocam, bu da klişe paralama işte

G: Eee, klişe ile kerahetin ne alakası olabilir ki?

D: Buraya gelmeden önce seninle dert-daş olduğumuzu bilmiyordum, bu duruma “kerahet” demeyi de zaten sen icadettin

G: Eee?

D: Bu “klişe” meselesi beni çok rahatsız ediyordu; dedim ki kendi kendime “gidip hocamın damarına basarsam belki konu açılır; hem bilgilenirim, hem de bu derde belki bir çare bulur hocam...”

G: Bayılıyorum şu senin damara basma taktiklerine

D: Ne yapayım, seni konuşturmak pek de kolay olmuyor hocam, belki kızarsan...

G: Peki öyle olsun; niye tutmadı pek planın?

D: Niyesi var mı hocam, kızmak bir yana, klişe paralamakta benden baskın çıktın

G: Buna da peki; sonra?

D: Sonrasını biliyorsun hocam, benden beter hal-i kerahet üzere olduğun için seni kızdıramadığım anlaşıldı işte

G: Öyleyse kızmadan şu klişe konusuna eğilelim

D: Eğilelim hocam

G: Peki, seni neden, nasıl rahatsız ediyor, anlat bakalım

D: Seni etmiyor mu yani?

G: Böyle olmaz Dertli, “bu konu beni rahatsız ediyor” demekle derdini anlatmış olamazsın. Önce “nesi rahatsız ediyor?” noktasından başlayabilirsin meselâ

D: Peki sonra?

G: Sonra da “niye” sorusuna geçeriz

D: Eyvah eyvah!

G: Gene n'oldu?

D: Hocam; şimdi de sen beni kızdırma konumuna geçmiş olamazsın, değil mi?

G: Seni niye kızdırayım ki?

D: Peki; o zaman şöyle diyelim: Bu klişelerin böyle hızla yaygınlaşmasını, dahası, durmadan yenilerinin üretilmesini, insanların da bunları kullanmaya bu kadar meraklı oluşlarını doğru bulmuyorum.

G: Belirli klişelerin mi, her türlüünün mü?

D: Özellikle medyanın ürettiklerini

G: Anladım. Peki, doğruluk – eğrilik konusunda güvenilir ölçülerimiz var mı?

D: Nasıl bir ölçümüz olabilir ki?

G: Öyle ya, bir şey'e doğru veya yanlış diyebilmek için isbatlayabilmek de gerekmez mi?

D: Nasıl isbatlarım, bilemiyorum doğrusu.

G: Öyleyse bu enfüsi bir kanaat

D: Enfüsi?

G: Yani kişisel görüş

D: Olabilir. Ama çok kişinin bu görüşte olabileceğini düşünüyorum.

G: Biliyorsun, bir görüşün yaygınlığı doğruluğuna delil olmaz.

D: Orası öyle de...

G: Eee?

D: Ben görüşümün doğruluğundan eminim

G: Saygı duyarım. Ama bu sana katılmamı icabettirmez.

D: Yani sen bu hastalığı yanlış bulmuyorsun, öyle mi?

G: Elbette buluyorum. Yani teşhisine katılıyorum ama dert edinmeyi kabullenemiyorum. Yani bizim gibi birkaç kişinin görüşünün hastalığın ne giderilmesine ne de yayılmasını engellemeye katkısının olmayacağını düşünüyorum.

D: Olur hocam, olur. Zerre-i miskal kadar da olsa olur.

G: Olmaz Dertli, olmaz.

D: Niye ki?

G: Çünkü bu hastalığın asıl sebepleri derinlerde.

D: Hocam derin sebeplere dalmadan bir alıntı aktarabilir miyim?

G: Elbette, buyur.

D: Estağfirullah. Cemil Meriç şöyle diyor : "Slogan ilkelin ideolojisi"

G: "İlkelin, budalanın, papağanın"...

D: Evet, aynen öyle

G: Tabii, bu tesbit biraz siyaset ağırlıklı

D: Ama her sahada geçerli bence

G: O zaman şuna bakalım, insanlar doğru dürüst, adam gibi konuşmak, yazmak varken neden klişelere, sloganlara başvurmak ihtiyacı duyar?

D: Halk böyle istiyor diyerdir

G: Peki, halk niye böyle ister?

D: Cehalet mi?

G: Bu, biraz işi basite indirgemek olmaz mı?

D: Peki nedir o zaman?

G: Yaygınlaşma; beğenmeye, kabul görmeye bağlı değil mi?

D: Evet, cahilin beğenisi, kabulü

G: Yaygınlaşan klişelerde hiç mi bir cazibe yok?

D: Nasıl bir cazibe olabilir ki?

G: Mesela vecazet

D: Yani?

G: Sözün veciz, kısa, ama etkileyici oluşu; bir gerçeğe vurgu yapması

D: Hedef kitlesi için, evet; olabilir

G: Kurtul şu hedef kitle saplantısından; neticede halktan, bizim halkımızdan bahsetmiyor muyuz?

D: Orası öyle de...

G: Hem meselenin bir yönü daha var

D: Nedir?

G: Veciz veya değil, her klişe, her slogan teknik olarak bir deyimdir aslında

D: Evet, dil bilim açısından öyle

G: Deyim: bir veya birkaç kelimeye asıl manasının ötesinde anlam yüklenmesidir; değil mi?

D: Evet, öyledir.

G: Ve deyimler, kelimelerden öte dillerin en önemli gelişme yoludur

D: Gelişme?

G: Evet, aynen gelişme

D: Sağlıklı bir gelişme mi bu, peki?

G: Sağlıklı veya değil; böyledir

D: İşin bu yönünü düşünmemiştim doğrusu. O zaman her önüne gelen deyim üretebilir

G: Şüphelen olmasın. Ama mesele üretmekte değil

D: Ya nede?

G: Tutturmakta

D: Yani?

G: Yani insanların beğenip tutmasında

D: Gene geldik halk'a

G: Başka gelebileceğimiz yer mi var?

D: Peki üretilen deyimleri halkın beğenip kabullendiğini yani bunların dile mal olduğuna kim veya kimler karar verecek?

G: Ha, bak burası işin tam kırılma noktası!

D: Hocam, ben vazgeçtim, lütfen sen de vazgeç şu klişelerden, ne olur...

G: Son kararın mı?

D: Evet hocam, tövbe; son ve kesin kararım

G: Peki, vazgeçerim ama, karar vereni sen bulursan

D: Bir yer biliyorum ama...

G: Eee?

D: Benim bildiğim yer, sözlüğü zenginleştirmek için değil, tam tersine fakirleştirmek için çalışan bir kurum

G: Tamam, buldun kabul ediyorum. Sen şimdi şunu söyle: böyle sözlüğe sonradan girmiş

deyimlerin ortak bir adı var mıdır?

D: Sözlüğe kelimelerin giriş sırasını kim bilebilir ki?

G: O zaman bir ipucu vereyim: bir değil iki ortak adı vardır.

D: Bu ipucu işi daha da zorlaştırdı; bilemedim hocam...

G: Hâlbuki çok basitti Dertli: bilimsel usullerle oluşturulmuşsa istilâh, değilse argo veya jargon denir.

D: İstilâh?

G: Terim, meslek terimi

D: Peki netice?

G: Netice şu ki: o bizi rahatsız eden klişeleri gözümüzde fazla büyütme doğru değil. Her şeyden önce medya ürünü olanlar kısa sürede unutulup gitmeye mahkûmdur. Böyle olmazsa da sözlüğümüz zenginleşir. İkincisi bunları kullananların eğitim ve kültür seviyelerini yansıttıkları için kişilikleri hakkında önemli ipuçlarıdır.

D: Haklısın hocam. Önemli olan bizim bunları tanıyıp uzak durmamızdır, değil mi?

G: Elbette, bir de mümkün olduğu kadar çocukluğumuzu, yakınlarımızı bu konuda bilgilendirmek ve bilinçlendirmek. Neticede bunlar bizim kabulümüze falan bakmadan gelip toplum hayatımıza giriyor işte.

D: Bir de şu kerahet meselesini bir neticeye bağlayabilseydik...

G: Nasıl bir neticeye bağlayabilirdik ki?

D: Çaresi konusunda meselâ

G: "Bu gayri kabil-i ıslah bir haldir" desek?

D: Olmaz hocam

G: Niye ki?

D: Bu ifadenin kendini isbatlayan bir kehanete dönüşme tehlikesi var.

G: Öyleyse ne diyelim?

D: Niyet hayır, akıbet hayır inşallah diyelim

G: Amin Dertli, amin

Bahri Akçoral

1919 baskısı olan bu eser Ahmet Refik'in bir grup Avrupalı gazeteci ile çıktığı Doğu Anadolu gezisinin notlarıdır. Gezinin amacı 1915 Ermeni meselesindeki iddiaları yerinde incelemek ve bununla ilgili bir rapor hazırlamaktır. Kitap "Kafkas Yollarında" adıyla yayınlanmıştır. İç kapağındaki künyesinde "Hatıralar ve Tahassüsler" notu düşünülmüştür. "İstanbul", "Kütüphane-i İslam ve Askeri İbrahim Hilmi" ibaresinden, baskı yerini ve matbaanın adını, "Babiâli Caddesi", "1919", "Matbaa-i Orhaniye" baskı yılını ve adresini öğreniyoruz.

Kitabın bu baskısı Toronto Üniversitesi Arşivi'nde, dijital olarak, pdf dosyası şeklinde bulunmaktadır. Mevcut çalışma bu dosya üzerinden gerçekleştirilmiştir. Çalışmada mevcut metin sadece Latin harflerine çevrilmiş, herhangi bir sadeleştirme veya benzeri değişiklik yapılmamıştır. Okunma zorluğu çekilen birkaç kelimenin okuyucuların da zorlanacağı düşünülerek yanlarında parantez içinde bugünkü kullanılan şekilleri yazılmıştır. Ayrıca kitabın orijinal metnindeki sayfa numaraları [] parantez içinde daha küçük punto ile metin aralarında gösterilmiştir.

Kayıtlardan eserin, müteaddit defalarda yeniden yayınlandığını öğreniyoruz. Karşılaştırma açısından sadece yukarıda bahsi geçen, Milli Eğitim Bakanlığı yayınlarından 2001 yılında yayınlanan Yunus ZEYREK' in çalışmasına müracaat edilmiştir. Ayrıca bu çalışmanın sadeleştirme içermekle beraber olabildiğince başarılı bir eser olduğunu, bazı özel yer isimlerinin okunmasında kaynak olarak alındığını beyan ederiz. Bu sebepten eser sahibine teşekkürlerimizi arz ederiz.

Kitap 17 Nisan-20 Mayıs 1918 tarihleri arasında Trabzon, Gümüşhane, Erzincan, Erzurum, Kars, Ardahan, Batum illerini kapsayan gezi notlarıdır. Gezilen yerler kadar gezinin gerçekleştiği tarih çok önemlidir. Bu iller 1828 – 1921 tarihleri arasında süren Türk - Rus muharebelerinin doğu cephesidir.

Batı cephesi Balkanlar'da cereyan etmiştir. Neredeyse yüz yıla yakın süren bu savaşta Ruslar ve Türkler karşılıklı olarak birbirlerine büyük kayıplar verdirmelerine rağmen taraflardan biri kesin zaferini ilan edememiştir. Çünkü Avrupa devletleri Türklerin galip gelmesini istemiyor aynı zamanda Rusların tek başına geniş toprakları ele geçirmesine de razı gelmiyordu.

Cephedeki savaşı kazanmalarına yardım edecek en önemli faktör iç karışıklıklardı. Bu kozu milyonlarca insanın kanı canı sefaleti pahasına oynayıp durdular.

Doğuda Ermenileri, Batıda, Sırpı, Bulgarları, Yunanlıları, Macarları, Hırvatları hatta Müslüman olan Arnavutları bile toprak ve bağımsızlık vaadiyle kışkırttılar. Ellerine silah verip yüzlerce yılda beri huzur içinde yaşadıkları komşularının üzerine kışkırttılar. Bu kışkırtmanın sonucunda her iki tarafın uğradığı zarara karşı umursamaz tavırlarını sürdürdüler.

Ermeniler doğuda ayaklandığında kaçınılmaz olarak gayri nizami çete harbinin sivil insanlara, kadınlara, çocuklara yönelik şiddetine başvurmuşlardı. Şiddet şiddeti besledi, kan kanı çoğalttı. Ermenilerin kalkıştıkları işten gördükleri zarar onları kışkırtan ne Rusların ne Avrupalı devletlerin umuruna gelmedi. İşte bu kitap o şiddet ve kan dolu günlerin hemen akabinde yörede yapılan gezinin gözlemleridir. Bu yönüyle insanın içini parçalayan o faciyanın yazıyla ifade edilen belgeselidir.

Bir diğer yönüyle bu kitap, bugünün görsel imkânlarının olmadığı bir dönemde kalem kudretiyle nasıl resim yapılabildiğini göstermektedir. Yazarın lisana ve edebiyata hâkimiyeti açısından insanı okuma tadının en üst derecesine çıkararak bir metin okumaş oluyorsunuz.

Kitap ayrıca, yukarıda bahsi geçen Trabzon, Gümüşhane, Erzincan, Erzurum, Kars, Ardahan, Artvin ve Batum'un bundan yüz yıl önceki durumlarının tarihi bir vesikası hükmündedir. Bu illerle ilgili yapılacak her türlü çalışmaya kaynaklık etme durumundadır.

Şükrolsun Allah'a ki otlar çıkar topraklarda ,
Dağlara yıldızlar, gece inmeden.
Gemiler kalbe verir enginleri,
Bir uyku içindedir karanlıklarda beden.

Minareler uzanır altın göklere;
-Altın dallara uzanan çocuklar.
Işıklar kaybolur derin sularda;
-Bitmek üzere olan yolculuklar.

Bir araba geçer sokaklardan daima,
Bir kuş uçar haber vermeden.
Ölüdür, bir daha uyanmayanlar,
Kahramandır düşmana hücum eden.

Adamlar ki birbirini selamlar
Ve getirir ninniler sabahları,
Gökler, gecelere uzanır,
Büyük kâfirlerin günahları.

Şükrolsun beyaz taşlar arkasından,
Aziz bulutlara, aziz rüzgâra,
Çekilip bir fecir vakti kadar,
Şükrolsun başaklara !

Fazıl Hüsnü Dağlarca

- Efendim, tütün tabakasını ortada unutmaya gelmiyor. İnsafsız herif, tütünün ne kadar saçak yeri

varsa içti, tozları bana kaldı. Çok otlakçı gördüm ama böylesine hiç rasgelmedimdi. Bizim rahmetli

İbrahim de otlakçı idi ama hiç olmazsa bir inceliği vardı, adamı eğlendirirdi. Karşımıza oturdu mu

gözleriyle tütün paketini arar, sokulur, tabakayı cebime koyarım, sözlerini şaşırır, cebimden çıkarıp

masanın üstüne koyarım, sevinir. Saatlerce gözleriyle tabakanın arkasından koşar, sonra bir fırsatını

düşürüp bir cıgara yakınca keyiflenir, güler, söyler, dinleyenleri de eğlendirirdi. En çok hoşlandığı

da fırsatını düşürüp cıgarayı kendi eliyle alması idi. Siz ona paketinizi uzatırsanız alır ama kendi eliyle

aldığı cıgaradan duyduğu haram tadını duymazdı. Bu otlakçıya canım kurban, kardeşim! Bu herif

öylesi değil ki... Dün artık dayanamadım, söyledim:

- Ama Mahmud Efendi, dedim, bu kadar da olmaz. İçiyorsun, neyse, iç. Ama hiç olmazsa tozunu da

katık et!

- Bir cıgara sardım diye mi söylüyorsun? dedi.

- Hangi bir cıgara birader, dedim, bak gene bir tutak saçak tütün kalmadı. Bana yalnız tozları kalıyor.

- Senin tütünün de içimli bir şey değil ya! Bunu nasıl içiyorsun? kaçak içsen bundan daha iyi!

- A birader, dedim, iyiye kötüye baktığımız yok, sen benden çok içiyorsun. Fena ise niye içiyorsun?

- Ne yapayım, dedi, daha iyisi olsa onu içirim.

- Neden yok, dedim, tütüncü dükkânları dolu!

- Ben, dedi bu zıkkıma para vermem. Mundar şey... Mekruh. Kalkıp üste de para vereceğim! İşim yokdu da...

- Çok iyi buyuruyorsun, dedim, ama biz para veriyoruz!

- Ben de onu söylüyorum ya, dedi, para verdin verecek, bari iyisine ver. Bunun böylesini içecek

olduktan sonra hiç içmesen daha iyi!

— Sen, dedim, kırk yaşından sonra benim huyumu mu değiştireceksin?

— Benim neme gerek, dedi, ben kimsenin keyfine karışmam. Sen bana karışıyorsun da ben de söylüyorum.

— Canım, dedim, senin kuruyasıca huyunun bana ziyanı olmasa ben de kırk yıl söylemem. Ziyanın

bana dokunuyor.

— Benim sana ne ziyanım dokunuyor? diye sordu, bu sözleri hep bir cıgara için mi söylüyorsun? Ziyan

olmuş da dünya batmış... Ben içmeseydim de sen içseydin, daha mı kâr edecektin? Bari başkalarının

yanında söyleme, seni ayıplarlar.

— Neden olacak, dedi, bir cıgaralık tütün için bu kadar lâkırdı ediyorsun.

— Canım birader, dedim, hangi bir cıgara, hangi beş cıgara?...

— Haydi on cıgara olsun, dedi, yirmi cıgara, otuz cıgara olsun... daha diyeceğin yok ya! Yok tütünün

saçak yerini içmişim, sana tozu kalmış... bunları söylemek ayıp. Tozu kaldı ise bir paket al, saçak

tütün

iç. Bunun kemâli altmış para!

— Bunu ben alacağıma sen alsan ne olur, dedim, şu neden almak bize düşüyor da, içmek size?

— Ben âdet etmemişim, dedik ya! Böyle zehire para vermem, dedi. Sen âdet etmişsin, ben içsem de

alıyorsun, içmesem de. Benim için tütün almıyorsun ya. Benim için alıyorsan bir daha alma. Hem bir

cıgara için adama böyle kahve ortasında bu kadar söz söylemek ayıp değil mi? Bu sana yakışır mı?

— Çıldıracağım, dedim, sen altmış para verip bir paket tütün almaz, herkesin tabakasından geçinirsin,

bu ayıp değil; ben tütünü katkı et, saçağından bana da kalsın, dedim, bu ayıp öyle mi?

— Bana neden ayıp oluyormuş? dedi, hırsızlık etmiyorum ya, zorla da almıyorum, tütünün saçağı

dururken tozunu içecek kadar ahmak değilim...

— Biz tütünün tozunu içip ahmak mı oluyoruz? dedim.

Doğrusu çok da kızdım. Onun da cıgaradan sararmış parmakları titremeye başladı, ama sözünü

kesmedi:

— Sen, dedi, deminden beri bana o kadar söz söyledin, ben sesimi çıkardım mı? Tütünün saçağı

dururken tozunu içmek ahmaklıktır dedimse niçin kızıyorsun?

— Yalan mı söylüyorsun, efendiler, dedi. Bana bir cıgara verdi diye bu kadar söz söylenir mi, bu

nerede görülmüş şey?

Karşı peykede oturan Miralay Esat Bey bana işaret etti. Kendimi topladım:

— Sen, dedim, birader bir daha benim yanıma

gelme, benimle de konuşma. Bir gün öfke ile kafana bir

şey vururum, başıma belâ olursun, anladın mı? İşte bu kadar!

İş buraya varınca Esat Bey cebinden tabakasını çıkardı:

— Mahmut Efendi, dedi, gel sen buraya, bak ben sana bir tütün vereyim, nasıl beğenirsin...

Tabakayı görünce kalktı, karşıya gitti. Bana da :

— Benim kabadayılığım yok, dedi, kimseye de bir fenalık etmedim, gene de etmem. Bütün suçum

nedir: Bir cıgara sarmışım! Sanki tufan olmuş...

Bir yandan söylendi, bir yandan da Esat Bey'in tabakasından ne var ne yok içti. Ben artık cevap

vermedim. Ancak Mahmut Efendi bana darıldı, ben de ondan kurtuldum sanmayınız. Ertesi sabah

erken çocuk haber verdi ki, bir efendi gelmiş, beni görmek istiyormuş. Aşağı odaya indim. Baktım,

Mahmut Efendi. Beni görünce dedi ki:

— Birader, dün sizin hatıranızı kırdım. Sonradan ben de pişman oldum. Sizden özür dilemeye geldim.

Kusura bakmayın, insanlık hâli... İnsan bazen boş bulunuyor...

Siz olsanız ne yaparsınız? Özür dileyen bir adam. Kalkıp evinize kadar da gelirse... Benim yüzüm

tutmaz.

“Buyurun” dedik. Kahve de pişirttik, önüne bir dolu kâse de tütün koyduk. Kardeşim, emin olun,

kalem vaktine kadar kâsenin dibinde yalnız tozlar kaldı, cıgara tablası da ağzına kadar doldu!

Memduh Şevket Esenal

Çağın Dervışı

Hicret Yolcusu Orhan İzgi

1979 yılı memleketin üzerinde dolaşan kara bulutların iyice kesifleştiği yıldır. Can korkusu yerini derin kuyu bir umutsuzluğa bırakmıştı. Para pula dönüşmüştü geleceğe iyimserlikle bakma imkânı kaybolmuştu.

Bu ortam içinde iken 1979 yılının hicretin bin dört yüzüncü yılına tekabül ettiğini öğrendik. İslami her konuda olduğu gibi “Hicret” hakkında da ne kadar az şey bildiğimizi öğretecek muhtelif etkinlikler düzenlendi.

Hicret fikri gönüllerdeki umutsuzluk bataklığını kurutacak bir olumlu rüzgâra yol açtı. Her zaman yapılacak bir şeyin, en çaresiz zamanda bulunacak bir çıkış yolunun olduğunu Hicretten öğrendik. Koskoca Allah’ın Resulü bile bu ateş çemberinden geçtiğine göre bize ne oluyordu?

Hicretin ne olduğu, hangi şartlarda yapıldığı, İslam Tarihi içinde önemi, sonuçları ve benzeri birçok konu bu günlerde tartışılmıştı. Şairler hicret konulu şiirler yazmış, yazarlar hicret konulu makaleler yayınlamış, bazı anne babalar o doğan çocuklarına “Hicret” adını vermişti.

İşte tam bu hengâmın içinde ülkeyi müthiş bir haber dalgası sardı. Bir Müslüman yürüyerek hacca gidecekti.

Gelişmiş araçlarla bile gidilmesinin meşakkatinden korkulan bu uzun yol yürüyerek

nasıl gidilirdi? Zengin birisi mi, fakir birisi mi, tek başına mı, biraz yürüyerek gidecek sonra arabaya mı binecekti? Arkasından sağlık ekipleri takip edecek mi? Nasıl olacak? Hiçbir bilgimiz yoktu.

Bilgimiz yoktu ama heyecanını içimizde hissedebiliyorduk. Değişmeyen eskimeyen pörsümeyen değerlere sahip olmanın haklı kıvancı içindeydik. Demek ki bir lokma bir hırka elinde asa Allah yolunda yürümeye kendini adayan dervişler tarihin içinde yaşamış efsaneler gibi dilden dile anlatılıp geçip gitmiş artık hükmü kalmamış değildi. İnsan isterse bugünde böyle olabilirdi.

Bu hadisenin üzerinden bugün otuz yıldan fazla zaman geçti. Nerdeyse kırk yıl olacak. Yürüyerek hacca giden çağın dervışı, o mübarek insan nerededir, nasıl yaşar, kimdir diye her hicri yılbaşında içimizi bir merak

sarardı. Yakınlarda bir yerde olduğunu biliyorduk. Ama ne acıdır ki yakınlarda bir yerde olan değerlerden bihaber olmak da genel bir insan zaafiydi. Yaşı yetmeyenler hadiseyi zaten hiç duymamışlar bile, yaşı yetenlerin ise, “evet öyle bir şey olmuştu gerçekten, bir mübarek adam yürüyerek hacca gitmişti” şeklinde birkaç hatıra kırıntısından ibaretti hatırlayabildikleri.

Orhan İzgi ağabey, yaşı olmayan insanlardan biriydi. Kırk da olabilir seksen de ama son derecede sağlıklıydı. Mavi gözlerinde parlayan ışık genç bir delikanlıyı daha çok andırıyordu. Belli belirsiz beyaz bir sarık vardı başında, beyaz elbisesi dizlerine kadar uzundu. Gezginlerin giydiği kolsuz çok cepli bir yelek vardı sırtında. Beyaz sakalları ne uzun ne kısaydı. Çehresini kaplayan nurani bir bulut gibi duruyordu, güzeldi, sevimliydi.

Kendinden bahsetmesini istedik.

“Ben Dilovası’ndanım. Esnaflıkla uğraştım. Hâlâ daha pazarlarda gezerek ufak tefek şeyler satıyorum. Maksat ticaret değil de tebliğ, her zaman düzenli gittiğim görüştüğüm, dostlarıma giderim”

Organ İzgi ağabey kendisinden bahsetmeyi zaman kaybı olarak görüyordu. Zamanın ne kadar önemli olduğuna sürekli vurgu yapıyordu. O zaman hemen konuya girmek lazımdı. Yürüyerek hacca gitmek fikrinin nasıl oluştuğunu sorduk.

“Ben maraton koşucusuyum. Şu anda belki dünyanın en yaşlı lisanslı atletlerinden biriyim. Amerika ve Avustralya’nın maraton koşusu jeneriklerinde fotoğrafımı kullandıklarını duydum. Hicretin bin dört yüzüncü yılı münasebetiyle kendimle ilgili yapabileceğim bir şeyler düşünüyordum. Milli Görüş camiasındanım. Hasan Aksay ile meseleyi görüştüğümde Türkiye’yi baştan sona Ardahan’dan Edirne’ye bir yürüyüş düzenlemeyi düşündük. Daha sonra Rahmetli Erbakan Hocam, beni çağırmış, Ankara’ya gittim. “İzgi, dedi Türkiye’yi bir baştan diğerine yürümeyi düşünüyor musun, Hazreti Eba Eyyünel-Ensari’ye bir iade-i ziyarette bulunmaya ne dersin” dedi. Anladım, ama işin olabirliğine yeniden bakmak lazımdı. “Hocam, dediğinize itiraz etmiyorum, bana on beş gün müsaade ederseniz, size yapıp yapamayacağımı söylerim” dedim. İşin başlangıç noktası burasıdır.”

Sözün burasında “hani Allah içindi, dervişti, baksana mesele siyasi imiş, bir partinin cazgırlığı için yürümüş bu adam” diyecekleri aklımıza geldi. Sonra onların bir zamanlar “namazını benim göreceğim yerde kılamazsın kardeşim, bu bana baskı yapmaktır, beni kendi inancına zorlamaktır, laikliğe aykırıdır” demelerini hatırladık.

Orhan İzgi ağabeyin daha detaylı anlatmasını istiyorduk. Ama o kısıdan kestirmeden geçiyordu.

“1979 yılında Hazreti Eba Eyyübel-Ensari’nin makamından yola çıktık. İzmit, Adapazarı, Bilecik, Afyon, Konya, Adana, Antakya güzergâhından Suriye, Halep, Şam, Amman ve Suudi Arabistan’a vasıl olduk.”,

Peki, hazırlık durumu neydi?

“Hazırlık, sadece şu üç sorunun cevabıydı. Günde kaç saat yürüyebilecektim? Gittiğim yerlerdeki yemekleri yiyebilecek miydim? Yolların ıssızlığı beni korkutacak mıydı? Yiyecek, içecek veya muhtelif ihtiyaç malzemesi bulunması zararımıydı. Tamam, onlara ihtiyaç olacaktı ama bir de sırtımda taşıması vardı. En çok üzüldüğüm şeylerden biri de yolda beni karşılayan, bana ilgi gösteren, yardım etmek isteyen, yanımda yürümek isteyen insanların ille ekme su vesaire vermeye çalışmalarıydı. Reddetmek zorunda

kalıyordum. Çünkü taşımak meselesi vardı.”

Yani yol güzergâhı üzerinde bu yolculuktan haberdar olup da bekleyen, katılan, yardımcı olmak isteyen, insanlar vardı.

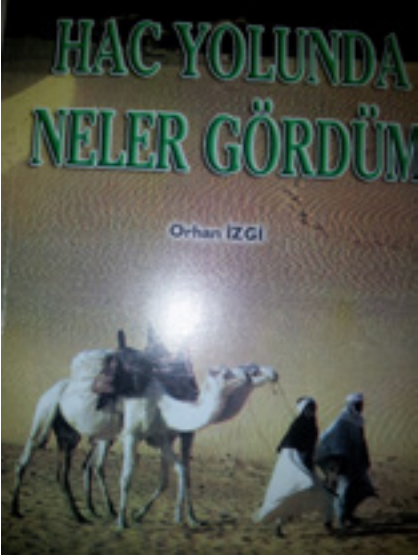
“Elbette, Milli Gazete hududa kadar beni takip etti. Günlük haberler şeklinde aktardı. Yol güzergâhını açıkladı. Yol boyunca birçok insanla tanıştım. Hâlâ dostluğumuz devam eden arkadaşlarım oldu. Bazı yerlerde ısrarla benimle beraber yürümek isteyenler oldu. Onları engelleyecek bir şeyler yapmam yanlış olurdu. Dayanabildikleri kadar yürüdüler. Mesela Afyon’dan Muharrem diye bir arkadaş bir müddet yürüdü benimle. Şimdi ne zaman görüşsek, Hacı Ağabey seni her gördüğümde ayaklarım sızlamaya başlıyor der. Mesela, Rıdvan diye on dokuz yaşlarında bir genç katıldı. Bir müddet yürüdü. Adana’ya vardığımızda misafir edildiğimiz yerde yattık. Sabah uyandığımızda Hacı Ağabey, beni buradan bir vinç bile gelse kaldıramaz dedi. Tabi yürümek konuşulduğu kadar kolay değil. Balyozla taş kırmaya bile benzemez. Günde elli ile seksen kilometre arası yürümek gerekiyordu. Bu da ortalama on iki ile on yedi saat süresince aralıksız yürümek demektir. Harita üzerinde belirlediğimiz konaklama yerlerine ulaşabilmek için süreyi sabitlemek mümkün değildi. Her ne kadar uyku tulumu vesaire ile dağda bayırda uyumaya talimli isek de belli başlı ihtiyaçlar için konaklamak bir zaruret idi. Yol yaklaşık üç bin beş yüz kilometre sürecekti. Tam elli dokuz gün sonra Mekke-i Mükerrmeye ulaştım. Düz yollarda canım sıkıldı. Yokuşlar, inişler daha güzeldi. Düz yollarda karşıdan görünen ışıklar konaklama yerine yaklaştık zannettirir ama git, git bitmez. Amman’dan sonrası daha sıkıcı oldu. Çünkü yüzlerce kilometre boyunca hiçbir yerleşim birimi yoktur. Ne köy ne kasaba göremezsin. Arada bir derme çatma çadırın içinde su erzak yakıt satan adamlar çıkar yolun üzerine başka hiçbir şey göremezsin.”

Bu yolculuktan kim bilir kaç müthiş hikâye çıkar? Kim bilir ne kadar ne kadar garip, olağanüstü, kayda değer olay yaşanmıştır?

“O kadar çok ki, karşılaştıklarım, yaşadıklarım, o kadar çok. Daha yolun başlarındaydı. Bilecik istikametine yürüyordum. Vakit akşama yaklaşmıştı. Yol biraz ıssızcaydı. Karşıdan üç tane sarhoş göründü. Onlar bana ben onlara doğru yürüyoruz. İçimden acaba selam versem mi, acaba çok mu sarhoşlar, acaba bir densizlik ederler mi diye geçiriyorum. Karşı karşıya geldiğimizde ben daha bir şey söylemeden onlar, selamünaleyküm Hacı baba, diye selam verdiler. Aleyküm selâm dedim. Hacı Ağabey, sen yürüyerek hacca giden adam mısın diye sordular. Evet dedim. Gelip elimi öpmek istediler, ne olur orada bizim için de dua eder misin, dediler. Ben de Kâbe’nin karşısında onlar için dua ettim. Mekke-i Mükerrme’ye girişte polisler, askerler, silahlı birlikler vardı. Evraklarımı kontrol ettikten sonra geçmeme izin verdiler. Şehir çok hareketliydi. Bir şeyler oluyordu, önce anlayamadım. Birkaç saat içinde mesele ortaya çıktı. Mescidi Haram’ın yani Kâbe’nin içine devlete karşı gelen atmış üç kişilik bir gurup sığınmıştı. Askerlerle çatışmaya girmişlerdi. Karşılıklı birbirlerine kurşun yağdırıyorlardı. Mermer zeminde kurşunlar tuhaf sesler çıkararak sekiyordu. Ben merakla girebildiğim en yakın yerden seyrediyordum. Minarelerin şerefelerinden ateş ediyorlardı. Suud askerleri oraya o kadar çok mermi sıktı ki şerefelerden parçalar kopa kopa yıkılacak hâlde geldi. İçerideki atmış üç kişi on üç ayrı ülkedenmiş. İçlerinde Türk var mı diye sordurdum. Türk yokmuş. Amaçları dört gün Kâbe’nin tavaf edilmesini engellemekmiş. Dört gün boyunca tavaf edilmemesi hâlinde devlet yıkılmış sayılırmış ve dünya tarihi boyunca Kâbe’nin dört gün tavaf edilmemesi hiç vaki olmamış. Dördüncü gün, Harem-i Şerif’in avlusuna say mahalli kapısından on kadar tank saktular. O zırhlı araçların korumasında tavaf yaparak bu durumun meydana gelmesini engellediler. On üçüncü gün ise direnişçileri öldürüp çıkardılar. Cuma günüydü. Harem-i Şerifte Cuma namazının kılınacağını ilan ettiler.”

“O yolculuğun hepsi olağanüstüydü zaten. Mesela, mesela, Mekke’de kalacak yer için yardımcı olacak bir isim vermişlerdi. Harem de namaz kılarken onu nasıl bulacağımı düşünüyordum. Namaz bitti, selam verdiğimde Türk olduğu belli olan birinin hemen yanımda bana bakıp gülümsediğini gördüm. Hacı

Ağabey, sen galiba bizim beklediğimiz misafirsin diyerekten yanıma geldi. Arayacağım Müslüman kardeşimdi, ben onu bulmadan o beni bulmuştu. Yine Medine’de aynısı oldu. Bir kartın arkasında isim adres yazılıydı. Yolda gördüğüm birini çevirip sordum. Sorduğum kişi burada yazılı olan adam benim dedi.”

Bunların yazılması lazım değil mi? Kayda geçmeli, unutulup gitmesine razı olmamalı değil mi?

“Bunların hepsini yazdım. El yazısıyla dört yüz doksan küsur sayfa, duruyor. Ayrıca “Hac Yolunda Neler Gördüm” adında şiir diliyle yazdığım bir kitabım daha var. O basıldı. Çocuklarıma vasiyet ettim, ben ölünce cenazeme gelen dostlarıma dağıtacaklar.”

Bugünün dervişi, Çağın Veysel Karani’si Hacı Orhan İzgi ağabey kitabından birer tane de bize hediye etti.

Atilla Gagavuz

KÜNYE
ÂHENK
FİKİR KÜLTÜR EDEBİYAT DERGİSİ
ISSN : 1308_3732

SAHİBİ
M. SAİT KARAÇORLU

EDİTÖR
M. SAİT KARAÇORLU

YAYIN KURULU
*** M.S.Karaçorlu**
*** Bicalı Esgici**
*** Atilla Gagavuz**
*** Bahri Akçoral**
*** Coşkun Yüksel**
İLETİŞİM
editor@ahenkdergisi.com
DİZGİ-MİZANPAJ
WEB-TASARIM
SÜLEYMAN MAVUŞ